



Kemikaliepolitik

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om kemikalier från allmänna motionstiden 2017/18. Yrkandena rör bl.a. miljökrav vid offentlig upphandling, miljöövervakning, miljöstraffavgifter, en giftfri miljö, farliga ämnen som hormonstörande ämnen, ftalater, bromerade flamskyddsmedel och nonylfenoletoxilat, farliga ämnen i byggprodukter, högfluorerade ämnen, utfasning av kemiska bekämpningsmedel, glyfosat, åtgärder för pollinerande insekter och en global ramkonvention för farliga kemikalier. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete. Vissa motionsyrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, och dessa behandlas därför förenklat.

I betänkandet finns 15 reservationer (SD, C, V, KD).

Behandlade förslag

Ett åttiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utgångspunkter för och inriktning av kemikaliepolitiken.....	6
Utskottets överväganden.....	9
Miljökrav vid offentlig upphandling.....	9
Hälsorelaterad miljöövervakning.....	12
Miljösanktionsavgifter.....	14
En giftfri miljö.....	16
Farliga ämnen.....	21
Högfluorerade ämnen.....	37
Växtskyddsmedel m.m.....	41
Global ramkonvention för farliga kemikalier.....	46
Övriga frågor.....	48
Motioner som bereds förenklat.....	54
Reservationer.....	56
1. Miljösanktionsavgifter, punkt 3 (V).....	56
2. En giftfri miljö, punkt 4 (SD).....	56
3. En giftfri miljö, punkt 4 (C).....	57
4. En giftfri miljö, punkt 4 (V).....	58
5. Begränsning av hormonstörande ämnen, punkt 5 (C).....	58
6. Begränsning av hormonstörande ämnen, punkt 5 (V).....	59
7. Förbud mot farliga ämnen, punkt 6 (V).....	60
8. Farliga ämnen i byggprodukter, punkt 7 (C).....	61
9. Högfluorerade ämnen, punkt 8 (C).....	61
10. Högfluorerade ämnen, punkt 8 (V).....	62
11. Högfluorerade ämnen, punkt 8 (KD).....	63
12. Växtskyddsmedel m.m., punkt 9 (V).....	63
13. Global ramkonvention för farliga kemikalier, punkt 10 (V).....	64
14. Förbud mot bly i jaktammunition, punkt 11 (V).....	65
15. Innehållsförteckning för textilier, punkt 12 (C).....	65
Särskilda yttranden.....	67
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (M).....	67
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (SD).....	67
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (C).....	67
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (V).....	67
5. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (L).....	67
6. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (KD).....	68
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	69
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18.....	69
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet.....	77

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Miljökrav vid offentlig upphandling

Riksdagen avslår motion

2017/18:1715 av Jan Lindholm (MP) yrkandena 2 och 3.

2. Hälsorelaterad miljöövervakning

Riksdagen avslår motion

2017/18:480 av Mathias Tegnér (S) yrkande 1.

3. Miljösanktionsavgifter

Riksdagen avslår motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 12.

Reservation 1 (V)

4. En giftfri miljö

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:929 av Josef Fransson m.fl. (SD) yrkande 2,

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4 och

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39.

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (V)

5. Begränsning av hormonstörande ämnen

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1389 av Åsa Westlund (S) yrkandena 1–3,

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2 i denna del och

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 2 i denna del.

Reservation 5 (C)

Reservation 6 (V)

6. Förbud mot farliga ämnen

Riksdagen avslår motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkandena 5, 8, 10 och 11.

Reservation 7 (V)

7. Farliga ämnen i byggprodukter

Riksdagen avslår motion

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkandena 40, 52 och 53.

Reservation 8 (C)

8. Högfluorerade ämnen

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9,

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 5 och

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 50.

Reservation 9 (C)

Reservation 10 (V)

Reservation 11 (KD)

9. Växtskyddsmedel m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1149 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 17,

2017/18:3011 av Annika Lillemets m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt

2017/18:3516 av Josef Fransson (SD).

Reservation 12 (V)

10. Global ramkonvention för farliga kemikalier

Riksdagen avslår motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 13 (V)

11. Förbud mot bly i jaktammunition

Riksdagen avslår motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 14.

Reservation 14 (V)

12. Innehållsförteckning för textilier

Riksdagen avslår motion

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 42.

Reservation 15 (C)

13. Substitutionscentrum

Riksdagen avslår motion

2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M) yrkande 7.

14. Omvänd bevisföring i kemikalielagstiftning

Riksdagen avslår motion

2017/18:3022 av Jan Lindholm (MP) i denna del.

15. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 15 februari 2018

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Kristina Yngwe (C), Maria Malmer Stenergard (M), Isak From (S), Sara Karlsson (S), Martin Kinnunen (SD), Åsa Coenraads (M), Johan Büser (S), Gunilla Nordgren (M), Monica Haider (S), Lars Tysklind (L), Jens Holm (V), Marianne Pettersson (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Emma Nohrén (MP), Cassandra Sundin (SD) och Lars-Axel Nordell (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 81 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18. Motionsyrkandena tar bl.a. upp frågor om miljökrav vid offentlig upphandling, miljöövervakning, miljöstraffavgifter, en giftfri miljö, farliga ämnen som hormonstörande ämnen, ftalater, bromerade flamskyddsmedel och nonylfenoletoxilat, farliga ämnen i byggprodukter, högfluorerade ämnen, utfasning av kemiska bekämpningsmedel, glyfosat, åtgärder för pollinerande insekter och en global ramkonvention för farliga kemikalier. Motionsförslagen redovisas i bilaga 1.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, i huvudsak med hänvisning till att arbete pågår i dessa frågor. Vissa motionsyrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, och dessa yrkanden behandlas därför förenklat i ett särskilt avsnitt.

I betänkandet finns 15 reservationer (SD, C, V, KD).

Utgångspunkter för och inriktning av kemikaliepolitiken

Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö

Grundläggande för kemikaliepolitikens inriktning är de mål som riksdagen och regeringen har antagit och som ingår i det nationella miljömålssystemet (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål samt etappmål för olika områden. Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö är och har varit en viktig utgångspunkt för den svenska kemikaliepolitiken och de ställningstaganden som Sverige gjort inom EU och internationellt.

En särskild strategi för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och generationsmålet (prop. 2013/14:39, bet. 2013/14:MJU13, rskr. 2013/14:185) har antagits. Syftet med strategin är att ge tydlig prioritet åt insatser inom områden där det finns ett stort behov av åtgärder för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Strategin för en giftfri miljö utgörs av åtta etappmål och av insatser som bidrar till att nå etappmålen, miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och generationsmålet. Den innehåller åtgärder på nationell nivå, EU-nivå och internationell nivå med tyngdpunkt på att tillämpa och stärka EU-regelverk om kemikalier så att ny kunskap tas fram och omsätts i åtgärder för att bättre skydda människors hälsa och miljön (prop. 2014/15:1 utg.omr. 20 s. 18).

Handlingsplan för en giftfri vardag

Handlingsplanen för en giftfri vardag är en viktig del av den samlade strategin för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Regeringens uppdrag om en handlingsplan för en giftfri vardag sträcker sig fram t.o.m. 2020 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 20).

I juni 2014 redovisade Kemikalieinspektionen hur handlingsplanen för en giftfri vardag 2011–2014 kunde vidareutvecklas för perioden 2015–2020 (Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2020 – Skydda barnen bättre, rapport 5/14). Planen fokuserade på att även i fortsättningen skydda människans fortplantning och barns hälsa genom olika åtgärder på nationell nivå, EU-nivå och internationell nivå.

I januari 2015 beslutade regeringen att ge Kemikalieinspektionen i uppdrag att vidareutveckla handlingsplanen för en giftfri vardag i syfte att intensifiera arbetet för att uppnå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö under åren 2015–2017. Av uppdraget framgick det att Kemikalieinspektionen inom ramen för befintliga anslag skulle utveckla och genomföra kostnadseffektiva åtgärder med ledning av den strategi för att uppnå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö som regeringen beslutat och redovisat för riksdagen (prop. 2013/14:39 På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken). Uppdraget slutredovisades i september 2017 (Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2017, slutredovisning, rapport 6/17). Kemikalieinspektionen konstaterar att även om många framsteg har gjorts inom ramen för handlingsplanen återstår utmaningar som farliga ämnen i varor, att livsmedel och dricksvattnet behöver skyddas bättre och att barn och unga behöver skyddas i alla miljöer.

Av Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2018 framgår att handlingsplanen för en giftfri vardag under 2018–2020 även i fortsättningen ska fokusera på åtgärder som skyddar barn och unga i alla miljöer som de vistas i och att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas. Vidare framgår att Kemikalieinspektionen ska vidareutveckla och genomföra handlingsplanen inom ramen för den samlade strategi som regeringen fastställt i propositionen På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39). Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2020.

Kemikalielagstiftningen

Ett övergripande syfte med kemikaliepolitiken och kemikalielagstiftningen är att förebygga skador på människors hälsa och miljön. En grundläggande princip i kemikalielagstiftningen är att det är de företag som sätter ut produkter på marknaden som har det huvudsakliga ansvaret för att se till att människors hälsa och miljön inte skadas. I 2 kap. miljöbalken (1998:808) finns allmänna hänsynsregler och regler om försiktighetsmått som ska följas av verksamhetsutövare för att undvika skador på människors hälsa eller miljön, däribland att verksamhetsutövaren ska ha den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter.

Kemikaliereglerna är i hög grad harmoniserade inom EU. Reglerna för såväl varor som kemiska produkter har i allmänhet artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som rättslig grund. Detta innebär att kraven är harmoniserade och att enskilda medlemsstater i princip inte får tillämpa vare sig strängare eller lindrigare krav.

Reachförordningen är en EU-förordning som samlar flera tidigare EU-regler om allmänkemikalier i en rättsakt och inrättar en kemikaliemyndighet på EU-nivå (Echa) (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier [Reach] och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet). Huvudelementen i förordningen kan sammanfattas enligt följande: registrering, information om kemikalierna, utvärdering, tillstånd, begränsningar och information om varor.

Vidare bör nämnas att utveckling av EU:s kemikalielagstiftning behandlas i det sjunde miljöhandlingsprogrammet som trädde i kraft den 1 januari 2014 (Europaparlamentets och rådets beslut nr 1386/2013/EU av den 20 november 2013 om ett allmänt miljöhandlingsprogram för unionen till 2020 – Att leva gott inom planetens gränser). Programmet är ett viktigt ramverk för miljöpolitikens fortsatta utveckling på EU-nivå. Senast 2018 ska EU ta fram en strategi för en giftfri miljö som bidrar till innovation och utveckling av hållbara alternativ, däribland icke-kemiska alternativ.

Utskottets överväganden

Miljökrav vid offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillämpning av försiktighetsprincipen och miljökrav vid offentlig upphandling.

Motionen

Enligt motion 2017/18:1715 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2 bör regeringen se till att försiktighetsprincipen blir ett självklart verktyg i all offentlig verksamhet när det gäller kemikalier. Yrkande 3 handlar om möjligheten för offentliga myndigheter att vid teknikupphandling hänvisa till den s.k. SIN-listan (Substitute It Now) som en metod att påskynda utbytet av skadliga kemikalier mot mindre skadliga.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Frågan om miljökrav vid offentlig upphandling har behandlats av utskottet vid tidigare tillfällen, och i betänkande 2016/17: MJU7 Giftfri vardag framförde utskottet följande:

Utskottet konstaterar att frågan om miljökrav vid offentlig upphandling har behandlats vid ett flertal tillfällen tidigare. Utskottet noterar att regeringen antagit en nationell upphandlingsstrategi, att det finns en upphandlingslagstiftning som ger möjlighet att beakta miljökrav och att specifika upphandlingskriterier har tagits fram för att kunna göra en miljömässig upphandling till förskolor. Utskottet anser att dessa verktyg och kommunnätverket, som är ett värdefullt kompetensstöd för kommunerna, kan hjälpa kommunerna i deras arbete för en giftfri miljö.

Även finansutskottet har behandlat frågan tidigare och anförde följande i betänkande 2016/17: FiU7 Nytt regelverk om upphandling:

Utskottet konstaterar att redan den gällande upphandlingslagstiftningen ger möjlighet att beakta miljökrav vid upphandling. I de nya direktiven har denna möjlighet förtydligats. Miljökrav kan ställas i olika delar av upphandlingsprocessen, beroende på vad syftet med kravet är. Det kan gälla krav på leverantören, krav på produkten, tilldelning av kontrakt och särskilda kontraktsvillkor. Ett krav måste dock ha en relevant koppling till kontraktsföremålet och vara förenligt med unionsrätten.

Vidare konstaterar utskottet att det framgår av budgetpropositionen för 2017 att regeringen har antagit en nationell upphandlingsstrategi för att skapa förnyelse inom den offentliga sektorn och i näringslivet (Fi2016/00833/OU). Syftet med strategin är att uppnå regeringens mål om offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för väl fungerande verksamheter och att vara ett medel för att nå miljömässiga och sociala hållbarhetsmål. Upphandlingsmyndigheten har fått i uppdrag att verka för

att den nationella upphandlingsstrategin genomförs och får genomslag främst genom information och vägledning.

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) redovisas att allt fler myndigheter ställer miljökrav vid upphandling. Av det totala upphandlingsvärdet på 76 miljarder kronor hade 58 miljarder, eller ca 76 procent, miljökrav, vilket är ca 16 procentenheter högre än året innan.

Det nationella upphandlingsstödet finns sedan hösten 2015 på Upphandlingsmyndigheten. Stödet är bl.a. inriktat på att verka för ökad miljöhänsyn och utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn inom upphandling. De kemikaliekrav för offentlig upphandling som myndigheten har tagit fram bygger på försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Kraven innebär antingen en begränsning av vissa ämnen eller ämnesgrupper i både varor och kemiska produkter eller att ämnen med vissa egenskaper inte får finnas i produkten.

Under året har Upphandlingsmyndigheten följt upp hur myndighetens hållbarhetskrav används inom offentlig upphandling. Den omfattande uppföljningen har gett viktig information om vilka förbättringar myndigheten behöver göra inom olika produktområden. Under 2016 följde Upphandlingsmyndigheten även upp användningen av kravpaketet för Giftfri förskola som visade att 80 procent av kommunernas upphandlingar hade följt rekommendationerna.

Vidare redovisas i budgetpropositionen att det pågår mycket arbete inom EU och internationellt för miljömässigt hållbar offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten har bl.a. deltagit i ett nordiskt projekt om att stärka kompetensen för arbete med hållbar upphandling och belysa användning av miljömärkning och miljöledningssystem i offentlig upphandling med koppling till EU:s upphandlingsdirektiv.

Regeringen anför att den nationella upphandlingsstrategin ger arbetet med miljömässigt hållbar offentlig upphandling en tydlig inriktning. Det offentliga bör gå före och vara ett föredöme i hanteringen av sina resurser och bidra till en hållbar samhällsutveckling. Regeringens bedömning är att miljöanpassad offentlig upphandling är ett viktigt och strategiskt verktyg för att nå miljömålen.

När det gäller den s.k. SIN-listan är detta en lista på farliga ämnen som den ideella organisationen Chemsec, som arbetar för att få bort miljö- och hälsofarliga kemikalier från samhället, har tagit fram. Listan bygger på samma kriterier som används för att införa ämnen på kandidatförteckningen inom EU:s kemikalielagstiftning Reach, men Chemsec går fortare fram i sitt arbete eftersom de inte går igenom den omfattande process som lagstiftningen inom EU innebär. Enligt Upphandlingsmyndigheten kan en kommun som vill gå längre i sina kravställningar än vad Upphandlingsmyndighetens kriterier ger stöd för ställa krav enligt den s.k. SIN-listan. De rekommenderas dock att begränsa kravet genom att ställa krav på specifika delar av listan (t.ex. hormonstörande ämnen). Man måste också ta ställning till om kravet ska gälla ämnen på den SIN-lista som gäller vid tillfället för upphandlingen eller om

kravet även ska gälla vid uppdateringar av listan och i så fall under hur lång tid efter leverans. Vidare anför Upphandlingsmyndigheten att om man vill ställa krav på ämnen på den s.k. SIN-listan kan det vara bra att först göra en marknadsanalys, särskilt om kravet ska ställas som ett obligatoriskt krav. Kommunen måste också säkerställa att man har resurser och kompetens för att granska verifikat och följa upp kravet.

När det gäller försiktighetsprincipen framgår det av hänsynreglerna i 2 kap. 3 § miljöbalken (1998:808) att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Vidare står det att dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att allt fler myndigheter ställer miljökrav vid offentlig upphandling, vilket är en positiv utveckling. Försiktighetsprincipen är reglerad i miljöbalken och innebär att försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en åtgärd kan skada människors hälsa eller miljön. Principen ska tillämpas såväl i offentlig verksamhet som i annan verksamhet som kan påverka människors hälsa eller miljön. Utskottet noterar att de kriterier för offentlig upphandling som Upphandlingsmyndigheten tagit fram utgår från försiktighetsprincipen.

Vidare noterar utskottet att det vid offentlig upphandling är möjligt att ställa krav enligt den s.k. SIN-listan. Utskottet delar regeringens uppfattning att det offentliga bör gå före och vara ett föredöme i hanteringen av sina resurser och bidra till en hållbar samhällsutveckling. En miljöanpassad offentlig upphandling är ett viktigt och strategiskt verktyg för att nå miljömålen.

Utskottet föreslår mot den redovisade bakgrunden att motion 2017/18:1715 (MP) yrkandena 2 och 3 lämnas utan vidare åtgärd i den mån motionen inte har tillgodosetts med vad som redovisats.

Hälsorelaterad miljöövervakning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om hälsorelaterad miljöövervakning.

Motionen

Enligt motion 2017/18:480 av Mathias Tegnér (S) yrkande 1 är det nödvändigt att den hälsorelaterade miljöövervakningen stärks och tilldelas tillräckliga resurser för att vi ska närma oss målet om en giftfri vardag.

Kompletterande uppgifter

Den statligt finansierade miljöövervakningen bedrivs på nationell och regional nivå och är indelad i tio programområden med fokus på bl.a. luft, kust och hav, sötvatten, hälsorelaterad miljöövervakning, skog och jordbruksmark. Traditionellt sett handlar det om återkommande och systematiska undersökningar av tillståndet i miljön och hur detta tillstånd förändras.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att deras satsning i budgetpropositionen 2016 på förstärkt miljöövervakning med 25 miljoner kronor per år har gjort det möjligt för Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten att öka sina insatser för att uppfylla de krav som ställs i EU:s vatten- respektive havsmiljödirektiv. Förstärkningen har även gett Naturvårdsverket möjlighet att utöka övervakningen av miljögifter.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) förstärkte regeringen den hälsorelaterade miljöövervakningen för att komma till rätta med de brister i miljöövervakningen som flera rapporter pekat på våren 2016. Enligt regeringen kan vi undvika att människor utsätts för hälsofara genom att hitta källorna till miljögifterna och förstå hur människor får i sig dessa ämnen. Miljöövervakning är grundläggande för att bedöma miljötillståndet. Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2017 att anslaget för miljöövervakning skulle ökas med 22 miljoner kronor 2017, och det beräknades öka med 62 miljoner per år 2018–2020 och fr.o.m. 2020 med 52 miljoner kronor per år. Som motivering anförde regeringen att dagens svenska miljöövervakning behöver förstärkas för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Den 15 december 2016 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2016/17:MJU1, rskr. 2016/17:116).

Av Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2017 framgår att myndigheten ska redovisa hur de använt miljöövervakningsanslaget 2017. Redovisningen ska särskilt lyfta fram hur ökningen av anslaget har använts för förbättrad övervakning av farliga kemikalier med prioritet åt den hälsorelaterade

övervakningen. Redovisningen ska lämnas till Miljö- och energidepartementet senast den 31 mars 2018. Det framgår även av Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2018 att miljöövervakningsanslaget bl.a. får användas till förbättrad övervakning av farliga kemikalier, med prioritet åt den hälsorelaterade övervakningen.

För att se över möjligheterna att effektivisera och samordna miljöövervakningen har regeringen tillsatt en utredning med uppgift att göra en översyn av miljöövervakningens organisation, finansiering och inriktning (dir. 2017:58). Syftet är att identifiera synergier och lösningar som kan leda till en mer kostnads- och resurseffektiv miljöövervakning, hur övrig miljöinformation skulle kunna komplettera miljöövervakningen och hur miljöinformationen ska bli mer tillgänglig. Utredaren ska bl.a. bedöma det framtida behovet av miljöövervakning och eventuella behov av att utveckla den hälsorelaterade övervakningen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2018. Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet har regeringen i relation till utredningen ovan sagt att den vill att den hälsorelaterade miljöövervakningen ska utvecklas, inte minst med tanke på de miljögifter som nyligen upptäckts i dricksvatten och alla mikroplaster som sprids i naturen.

Även på EU-nivå pågår projekt om hälsorelaterad miljöövervakning. Under 2017 inleddes på initiativ av kommissionen ett europeiskt samarbete om biologisk exponeringsmätning (human biomonitoring, HBM4EU). Initiativet innebär en förstärkning av den nationella hälsorelaterade miljöövervakningen och en starkare koppling till forskningen. Naturvårdsverket är svensk programägare och deltar i samverkan med Karolinska institutet, Umeå universitet och Lunds universitet. Projektet ska pågå under fem år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen vid ett flertal tillfällen förstärkt miljöövervakningen och även mer specifikt den hälsorelaterade miljöövervakningen. I likhet med regeringen anser utskottet att miljöövervakningen är grundläggande för att bedöma miljötillståndet och att övervakningen av farliga kemikalier som kan påverka människors hälsa är viktig för att kunna uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och en giftfri vardag.

Utskottet noterar att regeringen tillsatt en utredning som ska göra en översyn av miljöövervakningens organisation, finansiering och inriktning där en översyn av bl.a. den hälsorelaterade miljöövervakningen ingår.

I avvaktan på resultatet av pågående arbete föreslår utskottet att motion 2017/18:480 (S) yrkande 1 lämnas utan åtgärd.

Miljösanktionsavgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om miljösanktionsavgifter.
Jämför reservation 1 (V).

Motionen

I kommittémotion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 12 anförs att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljösanktionsavgifter införs vid kemikaliebrott. Motionärerna anser att miljösanktionsavgifter skulle ge snabbare och effektivare straff för företag som säljer varor med förbjudna kemikalier och skapa bättre förutsättningar att lagstiftningen följs.

Kompletterande uppgifter

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att tillsyn över miljöbalken och förordningar och föreskrifter under miljöbalken är ett viktigt verktyg för att nå miljömålen. Tillsynen säkerställer att syftet med miljöbalken nås, dvs. att främja en hållbar utveckling. Ett mycket stort antal ärenden hanterades av tillsynsmyndigheterna (länsstyrelser och kommuner) under 2016. Antalet inkomna ärenden uppgick under året till ca 160 000. Därutöver tillkommer de tillsynsärenden som tillsynsmyndigheterna själva initierar. Sammanlagt fattade tillsynsmyndigheterna beslut i ca 185 000 tillsynsärenden och 2 692 beslut om miljösanktionsavgifter.

Regeringen beslutade i april 2016 att ge en särskild utredare i uppgift att se över miljötillsynen och sanktionssystemet i miljöbalken (M2016:04). Syftet var att optimera resurserna och utveckla genomförandet av tillsynen så att den blir mer enhetlig och effektiv och bidrar till att miljö kvalitetsmålen nås och att fler miljöbrott upptäcks, utreds och beivras. Utredningen överlämnade sitt betänkande Miljötillsyn och sanktioner – en tillsyn präglad av ansvar, respekt och enkelhet (SOU 2017:63) i juni 2017 och kom bl.a. fram till att en sanktionsväxling på kemikalielagstiftningens område kan förväntas leda till ett effektivare sanktionssystem. Utredningen föreslår att regeringen tillsätter en ny statlig utredning, en miljöstraffrättsutredning, som får i uppdrag att se över hela 29 kap. miljöbalken för att skapa ett effektivt, proportionerligt och likvärdigt sanktionssystem. Betänkandet var på remiss till den 8 januari 2018 och är nu under beredning inom Regeringskansliet.

Miljöminister Karolina Skog har i debatten om interpellation 2017/18:246 Sanktionsavgift vid kemikaliebrott anfört följande:

Effektiva sanktioner, oavsett om det rör sig om straff eller miljösanktionsavgifter, är viktiga verktyg för att skydda människors hälsa och miljö och för att upprätthålla sanktionssystemets trovärdighet.

Systemet med miljöstraffavgifter har visat sig fungera väl, och det bidrar till att de som ska följa regelverken också gör det. Kort sagt, i många fall är straffavgifter effektivare än straff. Hög effektivitet måste emellertid vägas mot hög rättssäkerhet. Om ett straff ska ersättas med en straffavgift får rättssäkerheten inte sättas på undantag. Den bedömningen måste tas på allvar och kräver därför tid och noggrannhet.

Regeringen har vid flera tillfällen tagit initiativ till lagändringar som syftar till att effektivisera miljöstraffens sanktionssystem. Det senaste exemplet är direktiven till Miljöstraffutredningen. Mycket talar för att det inte bara är överträdelser inom kemikalieområdet som bättre skulle tas om hand i systemet med miljöstraffavgifter. Det gäller flera sakområden inom miljöstraffens tillämpningsområde. Med hänsyn till det bör ett samlat grepp tas, och man bör undvika mindre ingrepp som riskerar att skapa otydlighet och splittrade sanktionssystem.

Miljöstraffutredningen är det första steget i det arbete som nu har påbörjats för att ytterligare renodla och effektivisera sanktionssystemen. Kemikalieområdet är ett av de sakområden som kommer behandlas i det arbetet.

Vidare anför miljöministern, baserat på Miljöstraffutredningens bedömning och remissinstansernas kommentarer, att det behövs en ny utredning som tittar på möjligheterna att växla från straff till miljöstraffavgifter, inte bara på kemikalieområdet utan bredare för att vi ska få en effektiv tillämpning av miljöstraffen i stort.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Miljöstraffutredningen föreslår att en ny utredning tillsätts som får i uppdrag att se över hela 29 kap. miljöstraffen för att skapa ett effektivt, proportionerligt och likvärdigt sanktionssystem. I likhet med regeringen ställer sig utskottet positivt till en sådan utredning. Det är viktigt att översynen blir grundlig och leder till ett enhetligt och rättssäkert sanktionssystem.

Med hänvisning till redovisningen ovan föreslår utskottet att motion 2017/18:2334 (V) yrkande 12 lämnas utan vidare åtgärd i avvaktan på resultatet av pågående arbete.

En giftfri miljö

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en strategi för hur man ska arbeta mot potentiellt skadliga kemikalier, om en åtgärdsplan för nationella förbud och begränsningar av kemikalier och om arbetet för en giftfri vardag.

Jämför reservation 2 (SD), 3 (C) och 4 (V).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2017/18:929 av Josef Fransson m.fl. (SD) yrkande 2 bör regeringen återkomma med en ny strategi för hur man ska arbeta mot potentiellt skadliga kemikalier. Motionärerna anser att skatten på elektronikprodukter, den s.k. kemikalieskatten, aldrig borde ha instiftats och att regeringen snarast bör göra ett omtag i frågan.

I kommittémotion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4 anförts att regeringen bör återkomma med en åtgärdsplan för nationella förbud mot och begränsningar av kemikalier som inte bedöms regleras inom rimlig tid inom EU för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Motionärerna lyfter fram att det behövs en uttalad strategi för hur Sverige ska kunna uppnå en giftfri miljö när EU:s beslut på området brister eller dröjer längre än vad som kan anses acceptabelt för människors hälsa eller för miljön.

Annie Löf m.fl. (C) anför i partimotion 2017/18:3686 yrkande 39 att arbetet för en giftfri vardag behöver stärkas. Som konsument ska man kunna vara säker på att varor och livsmedel i ens omgivning inte innehåller skadliga ämnen. En utveckling mot ett giftfritt kretsloppssamband ser motionärerna som en förutsättning för att minska miljöpåverkan och nå klimatmålen, samtidigt som vi kan skapa jobbtillfällen och främja tillväxt. Sverige har stor potential att skapa innovativa förnybara material och produkter som kräver mindre energi- och materialåtgång. Sverige ligger också i framkant när det gäller att skydda barn och vuxna mot skadliga kemikalier, och vi återvinner betydligt mer än i övriga Europa. Det är dock fortfarande en stor utmaning att nå en ekonomi med cirkulära och giftfria kretslopp.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) gör regeringen följande bedömning:

Flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålet. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och detta miljö kvalitetsmål kan inte lösas enbart genom åtgärder inom landet utan kräver även åtgärder i EU och internationellt. Förutsättningarna att nå miljö kvalitetsmålet förbättras

ständigt genom fortsatt utvecklad lagstiftning, men även andra insatser som t.ex. kriterier för kemikaliekraV i upphandling och kemikalieskatt. Allt fler ämnen omfattas av lagstiftning inom EU och internationella överenskommelser. Även om förutsättningarna har förbättrats är det ännu för tidigt att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ. Regeringen bedömer att miljökvalitetsmålet Giftfri miljö är ett av de miljökvalitetsmål som är svårare att uppnå.

Vidare anför regeringen att farliga kemiska ämnen kan frigöras och spridas i produktion, användning och avfallshantering. EU:s strategi för en giftfri miljö måste därför innehålla ambitiösa mål som betonar skyddet av barn, stärker substitutionsprincipen och att den ser till att kemikalier beaktas i arbetet med en cirkulär ekonomi. Informationen om innehåll av farliga ämnen i material och varor är mycket bristfällig. Många varor tillverkas utanför EU, vilket försvårar informationsflödet. Kemikalieinspektionen har regeringens uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU. Kartläggningen ska bidra till att öka vår kunskap om dessa ämnen i olika produkter och varor.

Regeringen anser att deras satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag är ett viktigt steg på vägen för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Handlingsplanen, som har fokus på barn och unga, gör det möjligt att utöka Sveriges insatser nationellt, inom EU och internationellt.

Handlingsplanen för en giftfri vardag 2011–2014 fokuserade på att skydda människans fortplantning och barns hälsa. Samma fokus gäller för åren fram till 2020. Det innebär att Kemikalieinspektionen ska ta fram förslag på konkreta åtgärder i de forum nationellt, i EU och internationellt där man tror att möjligheterna till framgång är störst. Regeringen har genom det nya uppdraget för perioden 2015–2020 ökat de nationella aktiviteterna i handlingsplanen. Inom ramen för handlingsplanen vill regeringen att Kemikalieinspektionen ska utreda om det är lämpligt att genomföra fler nationella åtgärder mot farliga kemiska ämnen. I uppdraget ingår även att bedöma om det behövs nationell lagstiftning inom icke-harmoniserade områden när EU-lagstiftningen inte ger tillräckligt skydd.

I september 2017 slutredovisade Kemikalieinspektionen sitt arbete med handlingsplanen för en giftfri vardag 2015–2017 till regeringen (Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2017, slutredovisning, rapport 6/17). Myndigheten konstaterar att även om många framsteg har gjorts inom ramen för handlingsplanen återstår stora utmaningar. Flödet av varor som innehåller farliga ämnen är stort och kan förväntas öka ytterligare. Livsmedel och dricksvatten förorenas fortfarande av farliga ämnen och behöver därför skyddas bättre. Barn och unga behöver skyddas i alla miljöer som de vistas i eftersom de är särskilt känsliga för kemikalier.

Av Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2018 framgår att handlingsplanen för en giftfri vardag 2018–2020 även i fortsättningen ska fokusera på åtgärder som skyddar barn och unga i alla miljöer som de vistas i eftersom barn och ungdomar är särskilt känsliga för kemikalier. Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas. Sådana åtgärder innebär normalt också

att vuxna skyddas från kemiska risker i vardagen. Vidare anförts att Kemikalieinspektionen ska vidareutveckla och genomföra handlingsplanen inom ramen för den samlade strategi som regeringen fastställt i propositionen På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39). Strategin omfattar de åtta etappmålen för farliga ämnen som regeringen har beslutat, och är tillsammans med de insatser som beskrivs i propositionen regeringens samlade strategi för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och relevanta strecksatser under generationsmålet.

När det gäller nationella förbud och begränsningar redovisas i skrivelse 2015/16:169 Giftfri vardag att den betydelse som tillmäts den inre marknaden och varors fria rörlighet inom EU innebär att EU-regler får en harmoniserande verkan och att utrymmet för nationella särregler minskar. För att skydda svenska medborgare eller den svenska miljön finns det ibland skäl att analysera om det finns anledning och möjlighet att gå före med nationella regler när EU:s kemikalierregler inte räcker. Som redovisats ovan ingår det i Kemikalieinspektionens uppdrag att utveckla handlingsplanen för en giftfri vardag att undersöka och i lämpliga fall föreslå nationella begränsningar.

Vid behandlingen av regeringens skrivelse Giftfri vardag (bet. 2016/17: MJU7) anförde utskottet följande om nationella förbud och begränsningar:

Den inre marknaden med fri rörlighet för bl.a. varor är en grundbult i EU-samarbetet. På den inre marknaden ska det inte finnas några hinder, och varor ska behandlas lika oberoende av vilket EU-land de kommer från. Utskottet noterar att detta innebär att utrymmet för nationella särregler är begränsat. Utskottet delar regeringens syn att när EU-regelverket inte räcker till ska Sverige försöka gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. Det faktum att många nationella regleringar har åtföljts av en EU-reglering eller reglering på global nivå är en positiv utveckling.

När det gäller ett giftfritt kretsloppssamhälle anför regeringen i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att etappmålet om giftfria och resurseffektiva kretslopp ännu inte har uppnåtts och bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Det finns fortfarande möjlighet att en samlad åtgärdsstrategi kan komma att utformas inom EU senast 2018, i samband med att kommissionens strategi för en giftfri miljö presenteras. Sverige anser att strategin ska staka ut vägen för EU:s kemikaliekontroll efter 2020 och att den samtidigt ska bidra till att uppnå de globala hållbarhetsmålen. Som nämns ovan kan farliga kemiska ämnen frigöras och spridas i produktion, användning och avfallshantering, och EU:s strategi för en giftfri miljö måste därför innehålla ambitiösa mål som bl.a. beaktar kemikalier i arbetet med en cirkulär ekonomi.

Sverige har tillsammans med några andra EU-länder drivit på så att Europeiska unionens råd i december 2016 antog rådsslutsatser om kemikalier som tydligt pekar ut regeringarnas förväntningar på policyutvecklingen inom kemikalieområdet. Det handlar dels om förbättringsområden i kemikalielagstiftningen Reach, framför allt i tillämpningen, dels om att Europeiska kommissionen snarast bör genomföra sina åtaganden enligt sjunde

miljöhandlingsprogrammet, vilket bl.a. innebär att till 2018 presentera en strategi för giftfri miljö.

Vidare redovisas i budgetpropositionen att Sverige under året har fortsatt att driva på för stärkta informationskrav om kemiskt innehåll i varor genom hela livsryttern. Dels bidrog Sverige under 2016 till att EU:s ministerråds slutsatser om kommissionens handlingsplan för en cirkulär ekonomi tydliggör att information om innehåll av farliga ämnen i varor ska föras vidare till avfallsledet, dels har Sverige arbetat aktivt för att sådana informationskrav ska komma in i både nya och reviderade förordningar under ekodesigndirektivet. Informationen behövs för att möjliggöra en säker återvinning och för att på ett säkert sätt kunna använda återvunnet material i nya varor.

På nationell nivå antog regeringen 2016 en strategi för hållbar konsumtion. Arbetet med att genomföra regeringens strategi för hållbar konsumtion fortsätter, och bl.a. har regeringen inrättat ett forum för miljösmart konsumtion. Konsumentverket har fått i uppdrag att vidta lämpliga åtgärder för att underlätta undervisningen i skolan om hur konsumtionen påverkar miljön. Den 1 april 2017 infördes skatt på kemikalier i viss elektronik i Sverige. Skatten gäller bl.a. spisar, kylskåp, tvättmaskiner, dammsugare, mobiltelefoner, routrar, tv-apparater, spelkonsoler och datorer och omfattar både tillverkning och import. Syftet med skatten är att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga flamskyddsmedel i människors hemmiljö. Regeringen anser att giftfria kretslopp är en viktig del i en cirkulär ekonomi (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20).

Många farliga ämnen finns kvar i samhället under lång tid och fortsätter att bidra till att människor och miljön exponeras. Om särskilt farliga ämnen så långt som möjligt fasas ut ur kretsloppen förbättras möjligheterna till en säker användning av återvunna material. Med regeringens satsning på att inrätta ett substitutionscentrum är ambitionen att substitutionsarbetet bland företag och offentliga upphandlare ska öka och även bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20).

I regleringsbrevet för 2016 fick Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram en strategi för att främja giftfria och resurseffektiva kretslopp i EU och internationellt inom kemikalielagstiftningen. I rapporten Vägen till giftfria och resurseffektiva kretslopp – en strategi för arbetet i EU och internationellt inom kemikalielagstiftningen (rapport 7/16) lyfter myndigheten bl.a. fram att det behövs en stark kemikalielagstiftning med förebyggande krav som ger förutsättningar för att uppnå giftfria och resurseffektiva kretslopp, att särskilt farliga ämnen så långt som möjligt ska fasas ut i kretsloppen och att återvinningen ska öka på ett säkert sätt där miljökvalitetsmålet Giftfri miljö ger förutsättningar att på sikt lyckas nå cirkulär ekonomi för att få genomslag för etappmålet om giftfria och resurseffektiva kretslopp.

Vidare har Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen kartlagt avfallsströmmar som innehåller särskilt farliga ämnen och analyserat hur avfalls- och kemikalielagstiftningen tillämpas för återvunna material.

Uppdraget redovisades den 1 december 2016 till Miljö- och energidepartementet (Regeringsuppdrag om giftfria och resurseffektiva kretslopp). Kartläggningen visar bl.a. att särskilt farliga ämnen har påträffats i flera av de studerade avfallsströmmarna. När det gäller tillämpningen av lagstiftningen har tillsynen visat att det finns brister i företagens kunskap om kemikalielagstiftningen. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen bedömer att det krävs ytterligare arbete för att säkerställa att kemikaliereglerna följs för återvunna ämnen och att information och vägledning är ett viktigt första steg för att komma till rätta med de brister som har identifierats. Naturvårdsverket har i samverkan med Kemikalieinspektionen tagit fram en vägledning för hur materialåtervinningen kan öka på ett säkert sätt, Giftfria och Resurseffektiva Kretslopp – Vägledning för ökad och säker materialåtervinning (2017-06-21).

Som en samverkansåtgärd inom miljörådsarbetet undersöker Kemikalieinspektionen förutsättningarna för att ta fram en ny vägledning för företag som vill bidra till säker materialåtervinning redan tidigt i tillverkningsprocessen. Syftet med en vägledning är att göra det enklare för företagen att ta fram produkter som redan från början är anpassade till giftfria och resurseffektiva kretslopp. Arbetet, som inleds med en förstudie, ska genomföras under 2017 och 2018 och bedrivs i samverkan med Naturvårdsverket, Tillväxtverket och länsstyrelserna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill understryka vikten av att arbetet för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och ett Sverige med en vardag fri från hälsoskadliga kemikalier även fortsättningsvis prioriteras. Miljöutmaningarna är gränsöverskridande, och åtgärder behövs på både nationell nivå, EU-nivå och internationell nivå.

Regeringen anser att handlingsplanen för en giftfri vardag är en viktig del i arbetet för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Utskottet välkomnar de satsningar och åtgärder som görs inom ramen för handlingsplanen, och det är positivt att Kemikalieinspektionen fått i uppdrag att under 2018–2020 vidareutveckla arbetet på området.

Utskottet noterar att utrymmet för nationella särregler är begränsat på grund av den inre marknaden med fri rörlighet för bl.a. varor. Det är dock viktigt att Kemikalieinspektionen fortsätter att utreda och bedöma om det är lämpligt med nationella åtgärder och lagstiftning mot farliga ämnen när EU:s lagstiftning inte räcker till eller ger tillräckligt skydd för människor och miljön. Utskottet välkomnar regeringens och myndigheternas arbete på området och tycker att det är glädjande att många framsteg har gjorts när det gäller att begränsa farliga ämnen, även om mycket arbete fortfarande återstår.

Utskottet noterar att ytterligare insatser krävs för att etappmålet om giftfria och resurseffektiva kretslopp ska nås till 2020. Arbeta pågår både på nationell nivå och på EU-nivå med att uppnå cirkulära och giftfria kretslopp. Information om farliga ämnen i varor från produktion och användning till

avfallsledet samt utfasning av dessa är enligt utskottet grundläggande för ett giftfritt cirkulärt samhälle.

Utskottet ser fram emot den strategi för en giftfri miljö som kommissionen ska presentera under 2018 och som kommer att vara vägledande i arbetet för en giftfri miljö på EU-nivå. Utskottet delar regeringens syn att strategin måste innehålla ambitiösa mål för skydd av barn och en stärkt substitutionsprincip och att den måste se till att kemikalier beaktas i arbetet med en cirkulär ekonomi. På nationell nivå ser utskottet att det nyligen inrättade substitutionscentrumet och myndigheternas arbete med en säker materialåtervinning kommer att spela en stor roll i arbetet med ett giftfritt och cirkulärt samhälle.

Med hänvisning till redovisningen ovan och i avvaktan på resultatet av det omfattande arbete som pågår på området anser utskottet att motionerna 2017/18:929 (SD) yrkande 2, 2017/18:2334 (V) yrkande 4 och 2017/18:3686 (C) yrkande 39 kan lämnas utan vidare åtgärd.

Farliga ämnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om hormonstörande ämnen, ftalater, bromerade flamskyddsmedel, nonylfenoletoxilat och nonylfenol, triklosan, triklokarban och silver samt farliga ämnen i byggprodukter.

Jämför reservation 5 (C), 6 (V), 7 (V) och 8 (C).

Motionerna

Begränsningar av och förbud mot farliga ämnen

I motion 2017/18:1389 av Åsa Westlund (S) uppmärksammas riskerna med hormonstörande ämnen. Det är viktigt att regeringen fortsätter att prioritera arbetet med hormonstörande ämnen så att människors exponering för sådana ämnen minskar (yrkande 1) och att regeringen fortsätter att verka för att hormonstörande ämnen definieras som särskilt farliga ämnen i enlighet med Reachförordningen eller på motsvarande sätt i enlighet med annan lagstiftning (yrkande 2). EU:s lagstiftning innehåller bestämmelser om hormonstörande ämnen. Ett förslag på kriterier för att avgöra om ett ämne ska anses ha hormonstörande egenskaper har presenterats av kommissionen, men det är inte tillräckligt vetenskapligt baserat och utgår inte från försiktighetsprincipen. Enligt yrkande 3 bör Sverige därför i enlighet med försiktighetsprincipen prioritera arbetet för att få sådana vetenskapligt grundade kriterier på plats snarast.

Även motionärerna i kommittémotion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2 i denna del anser att Sverige bör ta initiativ till att skärpa Reachförordningens regler på en rad områden. Lagstiftningen bör bl.a.

revideras så att hormonstörande ämnen regleras i ökad grad, och EU:s regler för leksaker bör förbjuda förekomsten av hormonstörande och allergiframkallande ämnen i alla sådana varor.

Enligt yrkande 5 bör ett nationellt totalförbud mot ftalater i textilier, leksaker och babyprodukter införas. När det gäller ftalater misstänks några vara så skadliga att de är förbjudna i alla leksaker och babyprodukter, men trots det förekommer de ibland i varor. Ftalater kan läcka ut ur plast och tas upp av kroppen. Ett antal ftalater kan också påverka och skada fortplantningsförmågan. I februari 2017 satte EU upp fyra ftalater som hormonstörande för människor på den s.k. kandidatlistan. Motionärerna välkomnar EU:s visserligen sena agerande men anser att Sverige bör gå före med ett nationellt förbud.

Ett nationellt förbud mot farliga bromerade flamskyddsmedel efterfrågas i yrkande 8. Det tidigare förbudet mot det bromerade flamskyddsmedlet deka-BDE i möbler och textilier togs bort av den borgerliga regeringen. DekabDE är ett ämne som på många sätt liknar miljögifterna PCB och DDT. Ett förbud bör därför återinföras och utökas med förbud mot andra farliga bromerade flamskyddsmedel.

Enligt yrkande 10 bör nonylfenoletoxilat och nonylfenol förbjudas i alla varor som kommer i kontakt med barn. EU har beslutat att förbjuda nonylfenol och nonylfenoletoxilat, men förbudet kommer inte att träda i kraft förrän 2021. Motionärerna anser därför att ett nationellt förbud bör införas snarast för att begränsa barns exponering för dessa ämnen.

I yrkande 11 efterfrågas ett förbud mot triklosan, triklokarban och silver som tillsatser i olika konsumentprodukter. Användningen av silver, triklosan och triklokarban blir allt vanligare, och det är ämnen som kan bidra till utvecklingen av resistenta bakterier.

Enligt kommittémotion 2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 2 i denna del måste EU öka takten när det gäller att begränsa användningen av eller fasa ut särskilt farliga ämnen som hormonstörande ämnen. Eftersom reglerna om användning och utsläpp på marknaden av kemikalier är harmoniserade inom EU är utvecklingen och tillämpningen på EU-nivå av avgörande betydelse.

Farliga ämnen i byggprodukter

Enligt partimotion 2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 40 bör innehållet av farliga ämnen i byggprodukter regleras. I yrkande 52 anförs att regeringen bör verka för att ett EU-regelverk för kemikalieinnehåll i byggmaterial införas. Ett område där det krävs mer åtgärder för att säkerställa en giftfri vardag är kemikalieanvändning i byggmaterial och byggvaror. Detta är material som vi konstant är i kontakt med i våra hem, på arbetet och i vård och omsorg men där man som enskild har små möjligheter att välja vad man omger sig med. Motionärerna vill att det införs ett europeiskt regelverk med

krav på redovisning av kemikalieinnehåll i byggmaterial och att det syns på innehållsdeklarationen.

Motionärerna anför i yrkande 53 att regeringen bör utreda möjligheten att låta byggprodukter som används till golv, väggar och innertak omfattas av en kemikalieskatt. Motionärerna vill påskynda arbetet i Sverige och skydda konsumenten från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Hormonstörande ämnen

Utskottet har vid tidigare tillfällen behandlat frågan om hormonstörande ämnen, bl.a. i betänkande 2016/17:MJU7 Giftfri vardag. Utskottet anförde följande:

Inledningsvis vill utskottet understryka att de eventuella riskerna med hormonstörande ämnen måste tas på stort allvar. Detta är ämnen som kan orsaka t.ex. cancer och stora skador på foster. Utskottet anser, precis som den nuvarande regeringen och tidigare regeringar, att detta är ett prioriterat område för en giftfri vardag. Det är positivt att relevanta myndigheter arbetar med att bygga upp kunskaperna på området. Enligt utskottet behövs en solid kunskap för att nå framgång i arbetet med att minska exponeringen för hormonstörande ämnen. [...]

Utskottet understryker att det är viktigt att arbetet på området hormonstörande ämnen fortsätter och intensifieras så att utvecklingen av EU-lagstiftningen påskyndas. Arbetet med hormonstörande ämnen måste även fortsättningsvis vara prioriterat. Utskottet avser att fortsätta att följa frågan.

Europeiska kommissionen lämnade i juni 2016 sitt förslag på vetenskapliga kriterier för identifiering av hormonstörande ämnen under växtskyddsmedels- och biocidförordningarna. Kriterierna behövs för att systematiskt kunna reglera hormonstörande ämnen inom EU. Sverige anser att de föreslagna kriterierna inte tillräckligt kommer att kunna förebygga skador på miljön och människors hälsa. Kriterierna kommer att tillämpas för både biocider och växtskyddsmedel, men de kommer troligen, enligt regeringen, även att påverka andra regelverk som Reach (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20).

I september 2017 antog kommissionen förslaget om kriterier för hormonstörande egenskaper hos ämnen som används i biocidprodukter. Det har sedan granskats av Europeiska rådet och Europaparlamentet under två månader. Eftersom ingen av dem har haft några invändningar har förordningen nu publicerats. Förordningen trädde i kraft den 7 december 2017 och ska tillämpas fr.o.m. den 7 juni 2018. Kriterierna ska användas för att bedöma om biocidämnen är hormonstörande för människor och djur.

I december 2017 godkände en majoritet av EU:s medlemsländer kommissionens omarbetade förslag till vetenskapliga kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen i växtskyddsmedel. Kriterierna för hormonstörande ämnen i växtskyddsmedel har arbetats om eftersom Europaparlamentet hade invändningar mot ett undantag för vissa ämnen.

Europeiska rådet och Europaparlamentet har nu två månader på sig att ta ställning till kriterierna. Sverige röstade nej till båda förslagen, främst på grund av farhågor som att kriterierna inte kommer att ge ett tillräckligt starkt skydd för hälsa och miljö.

Europeiska kemikaliemyndigheten Echa och Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet Efsa har haft ett offentligt samråd fram till den 31 januari 2018 om en teknisk vägledning för att genomföra kriterierna för både växtskyddsmedel och biocider. Vägledningen ska göra det enklare för sökande och myndigheter att identifiera hormonstörande ämnen med hjälp av kriterierna.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att det måste gå att identifiera hormonstörande ämnen och sätta in åtgärder så att ämnena inte skadar kvinnor och män, flickor och pojkar eller miljön. Det är också av särskilt stor vikt att minska eller fasa ut användningen av kemiska ämnen som är mycket långlivade i miljön, exempelvis PFAS som riskerar att förorena mark och vatten, inklusive dricksvattentäkter, för lång tid framöver.

Vidare betonar regeringen att informationen om innehåll av farliga ämnen i material och varor är mycket bristfällig. Många varor tillverkas utanför EU, vilket försvårar informationsflödet. Kemikalieinspektionen har regeringens uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU. Kartläggningen ska bidra till att öka vår kunskap om dessa ämnen i olika produkter och varor. Vidare redovisas i budgetpropositionen att informationskravet för varor i Reach utökas genom att fler särskilt farliga ämnen identifieras och förs upp på den s.k. kandidatförteckningen. Under 2016 infördes krav på CMR-ämnen (cancerframkallande, mutagena och reproduktionstoxiska ämnen) och hormonstörande ämnen i en ny EU-förordning om medicintekniska produkter som börjar gälla 2020.

Regeringen konstaterar i budgetpropositionen att etappmålet för särskilt farliga ämnen ännu inte har uppnåtts och bedömer att ytterligare insatser behövs för att målet ska nås i tid. För hormonstörande ämnen har förutsättningarna för att dessa ska kunna betraktas som särskilt farliga ämnen i olika relevanta regelverk stärkts. Det krävs framför allt ett ambitiöst genomförande av kommissionens färdplan för särskilt farliga ämnen och av åtaganden i EU:s sjunde miljöhandlingsprogram.

Av Kemikalieinspektionens rapport Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2017, slutredovisning (rapport 6/17) framgår att myndigheten anser att ett nationellt åtgärdsprogram för hormonstörande ämnen är en viktig pusselbit i att åstadkomma en giftfri vardag. Förutsättningarna för att komma framåt har varit dåliga så länge det inte har funnits överenskomna kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen. När kriterier och vägledning är på plats är förutsättningarna bättre för att ta fram en nationell strategi och vidta åtgärder för det fortsatta arbetet med hormonstörande ämnen. Syftet med en strategi är

att samhällets olika aktörer i högre utsträckning ska vidta åtgärder för att minska riskerna med hormonstörande ämnen i vardagen.

Vidare framgår av den ovannämnda rapporten att Kemikalieinspektionen arbetar aktivt i EU:s olika expertgrupper för att tillgodose bedömningen från propositionen På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39) att allergiframkallande och hormonstörande ämnen som huvudregel inte bör få förekomma i leksaker. Kemikaliekraven i det uppdaterade direktivet 2009/48/EG av den 18 juni 2009 om leksakers säkerhet, det s.k. leksaksdirektivet, började tillämpas under 2013. Enligt leksaksdirektivet får leksakers innehåll av kemiska ämnen inte innebära någon risk för människors hälsa. Under 2016 togs beslut inom kommissionen att begränsa ytterligare två ämnen i direktivet, fenol och bisfenol A (BPA). Kommissionen har även beslutat om en begränsning av bisfenol A i termopapper, t.ex. i kvitton och biljetter. Det är en källa till att barn utsätts för bisfenol A, eftersom det händer att barn leker med kvitton, och de är lätta att suga på. Begränsningen beräknas träda i kraft i slutet av 2019. Kommissionen har också fattat beslut om att begränsa flamskyddsmedlet deka-BDE.

Vidare redovisar Kemikalieinspektionen att kommissionen under året har beslutat att lägga till ftalaterna DEHP, BBP, DBP and DIBP, som används som mjukgörare i plast, till direktiv 2011/65/EU av den 8 juni 2011 om begränsning av användning av vissa farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning, det s.k. RoHS-direktivet, som begränsar farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning. Begränsningarna kommer att träda i kraft först 2019 för elektrisk och elektronisk utrustning, men företag kommer successivt att gå över till andra alternativ fram till 2019.

Kemikalieinspektionen har även påbörjat en undersökning för att få fram data om hur vanligt det är med allergiska reaktioner på grund av textilier i Sverige. Detta är ett viktigt underlag för att kunna ta fram begränsningar för allergiframkallande ämnen inom Reachförordningen i ett senare skede.

Ftalater

Ftalater används framför allt som mjukgörare i plast och gummi. Sverige har haft regler för ftalater, men dessa upphävdes den 16 januari 2007 i och med att nya EU-gemensamma regler för de sex vanligaste ftalaterna trädde i kraft. De tre farligaste ftalaterna (DEHP, DBP och BBP) totalförbjuds i leksaker och babyprodukter. För de tre mindre farliga ämnena (DINP, DIDP och DNOP) gäller förbudet leksaker och babyprodukter som kan stoppas i munnen. Som nämns ovan har kommissionen även under året beslutat att lägga till ftalaterna DEHP, BBP, DBP and DIBP, som används som mjukgörare i plast, i det s.k. RoHS-direktivet. Därmed utsätts barn allt mindre för dessa mjukgörare.

Enligt Kemikalieinspektionen har europeisk industri till stor del ersatt de skadliga ftalaterna som är begränsade eller förbjudna med andra mjukgörande ämnen. Det innebär att äldre mjuka plastprodukter och sådana som är tillverkade utanför EU kan innehålla ftalater som i dag är reglerade inom EU.

Som nämns ovan är ett omfattande regelverk för leksaker beslutat på EU-nivå genom det s.k. leksaksdirektivet. Direktivet handlar om leksakers säkerhet och innehåller regler om kemikalier, allmän säkerhet och elsäkerhet. Ett generellt krav i leksaksdirektivet är att kemiska ämnen i leksaker inte får innebära någon risk för människors hälsa. Dessutom finns bl.a. följande specifika kemikaliekrav:

- gränsvärden för 19 ämnen (främst metaller) för hur mycket som får läcka ut (migrera) från olika slags material i leksaker
- förbud mot CMR-ämnen över klassificeringsgränsen i åtkomliga delar av leksaken
- förbud mot 55 allergiframkallande doftämnen
- märkningskrav för ytterligare 11 allergiframkallande doftämnen
- gränsvärde för nitrosaminer och nitroserbara ämnen i vissa leksaker
- särskilda gränsvärden för vissa kemikalier, t.ex. för bisfenol A och flera flamskyddsmedel, i leksaker som är avsedda för små barn eller leksaker som är avsedda att stoppas i munnen.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att en viktig åtgärd i kemikaliepolitiken är att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ. För att påskynda detta arbete tillsatte regeringen i mars 2016 en utredning för att utreda förutsättningarna för att inrätta ett centrum för ökad substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor (dir. 2016:25). Syftet med ett sådant centrum är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet den 31 mars 2017 (SOU 2017:32).

I budgetpropositionen föreslår regeringen att ett center för substitution av farliga kemikalier inrättas och ökar Kemikalieinspektionens möjlighet att bistå centrumet med vetenskaplig kompetens. Regeringen föreslår att Kemikalieinspektionens anslag ökas med 10 miljoner kronor 2018 för detta ändamål. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år. Den 13 december 2017 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115).

Ett center för substitution av farliga kemikalier har nu inrättats vid Research Institutes of Sweden (Rise) i Borås. Av Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2018 framgår att myndigheten ska betala ut 7 miljoner kronor till centret. Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet föreslår regeringen att 7 miljoner kronor avsätts till centret även 2019 och 2020. Rise satsar 5 miljoner kronor per år för ändamålet. På sikt är målsättningen att centret ska vara självfinansierande genom medlemsavgifter från de företag som deltar.

Regeringens uppdrag om en handlingsplan för en giftfri vardag sträcker sig fram t.o.m. 2020 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 20 s. 85). Regeringen konstaterar

i budgetpropositionen att satsningen på handlingsplanen för en giftfri vardag är ett viktigt steg på vägen för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Handlingsplanen, som har fokus på barn och unga, gör det möjligt att utöka Sveriges insatser nationellt, inom EU och internationellt. Antalet förslag på reglering av hälsofarliga och miljöfarliga ämnen inom EU har ökat. Den ökade satsningen på EU:s kemikalielagstiftning har lett till att Sverige tillhör den grupp medlemsländer som lämnar flest förslag på åtgärder för dessa ämnen. De ämnen som Sverige prioriterar är sådana som framför allt förekommer i varor som hanteras av konsumenter och som barn kan komma i kontakt med.

Handlingsplanen har även bidragit till att tillsynen kunnat stärkas rejält, och en prioriterad tillsynsgrupp är leksaker och andra varor riktade till barn. Under 2016 inspekterades 20 företag som säljer leksaker. Totalt analyserades 60 varor. En femtedel av de analyserade varorna visade sig innehålla för höga halter av reglerade ämnen som bly, kadmium, kortkedjiga klorparaffiner och ftalater. Resultaten för begränsade ämnen i mjuka plaster var bättre än vid tidigare års kontroller, vilket kan vara ett tecken på att branschen har blivit bättre på att följa reglerna. Det kan även bero på Kinas nya standard som begränsar ftalater i leksaker.

Regeringen konstaterar i budgetpropositionen att etappmålet om att minska barns exponering för farliga kemikalier ännu inte har uppnåtts och bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Flera viktiga framsteg har gjorts inom lagstiftningen och genom andra styrmedel, t.ex. upphandlingskriterier. Det återstår fortfarande mycket arbete innan man fullt ut tar hänsyn till barns exponering och särskilda känslighet vid identifiering, riskbedömning och begränsning av kemiska ämnen.

Bromerade flamskyddsmedel

Miljöminister Karolina Skog anförde följande vid debatten om interpellation 2016/17:120 Bromerade flamskyddsmedel:

Sverige är och har varit aktivt i arbetet med att fasa ut bromerade flamskyddsmedel inom EU och även på global nivå. [...]

De flesta av de allra farligaste bromerade flamskyddsmedlen är således förbjudna, eller på väg att bli förbjudna, inom EU eller internationellt. Men tyvärr har även de ämnen som ersätter de förbjudna flamskyddsmedlen ofta negativa miljö- och hälsoaspekter. Förbud är en viktig del av arbetet för att fasa ut farliga kemikalier, men att reglera på EU-nivå tar lång tid och kräver mycket resurser. En annan viktig del är därför företagens eget arbete med att hitta bättre alternativ. Ett centrum för substitution kan vara ett starkt stöd för de företag som vill hitta bättre alternativ till farliga kemikalier.

Ministern lyfte även fram Stockholmskonventionen, som är en global överenskommelse som förbjuder eller begränsar långlivade organiska föreningar. I dag regleras flamskyddsmedlen HBCDD, penta-BDE och okta-BDE i konventionen. Sverige har även drivit på för att nominera deka-BDE för förbud, och beslut om detta fattades under våren 2017.

Kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) används som flamskyddsmedel och är helt förbjudna inom EU sedan 2015 genom POP-förordningen, dvs. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 av den 29 april 2004 om långlivade organiska föreningar och om ändring av direktiv 79/117/EG, som genomför Stockholmskonventionen genom att förbjuda eller begränsa användningen av vissa långlivade organiska föreningar (POP) i både kemiska produkter och varor. SCCP har varit nominerat för global utfasning under Stockholmskonventionen, och även här fattades beslut om förbud under våren 2017.

På EU-nivå har Sverige även drivit på för att reglera HBCDD under Reach och har tagit fram underlaget som innebär att ämnet har tagits upp på listan över kandidatämnen för tillståndsprövning. Trots det globala förbudet finns det möjlighet att i EU söka tillstånd för användning av HBCDD som flamskyddsmedel i isoleringsmaterial. När ansökningar för tillstånd behandlades i Reachkommittén i början av 2016 röstade Sverige nej till att tillstånd skulle ges med motiveringen att det inte är möjligt att bedöma risken för miljön eller vilka åtgärder som behövs för att minimera exponeringen för ämnet. Dessutom skickar beviljade tillstånd negativa signaler i det globala utfasningsarbetet inom Stockholmskonventionen (skr. 2015/16:169). Det finns även i det EU-direktiv som reglerar farliga ämnen i elektronik, det s.k. RoHS-direktivet, och i Reach ytterligare begränsningar för bromerade flamskyddsmedel.

När det gäller ämnet deka-BDE har det begränsats under Reachlagstiftningen. Från och med den 2 mars 2019 är det förbjudet att använda deka-BDE som substans och innehållet av deka-BDE i varor begränsas till 0,1 procent enligt förordning (EU) 2017/227 om ändring av bilaga XVII till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) vad gäller bis (pentabromofenyl)eter som förbjuder och/eller begränsar DekabDE som substans, beståndsdel i ämnen, blandningar och varor.

Den europeiska kemikaliemyndigheten Echa har nyligen haft ett offentligt samråd där man överväger att begränsa användningen av fyra former av flamskyddsmedel (TCEP, TCPP, TDCP och en blandning av liknande ämnen) i babyprodukter och bostadsmöbler. De tre substanserna är redan begränsade enligt EU:s leksaksdirektiv för leksaker som är avsedda att ha i munnen och för barn under tre år. I samrådet anför Echa att det lämpligaste alternativet kan vara att utvidga denna bestämmelse även till möbler och babyprodukter i allmänhet. Echa kommer nu att sammanställa informationen och skicka den slutliga rapporten till kommissionen som sedan beslutar om man ska gå vidare med ett begränsningsförslag.

Av skrivelsen Giftfri vardag (skr. 2015/16:169) framgår att Kemikalieinspektionen har utrett möjligheten att begränsa användningen av gruppen medellånga klorparaffiner (MCCP) under RoHS-direktivet. MCCP är ämnen som kan användas som flamskyddsmedel och mjukgörare i plast och inom gummiindustrin. Kemikalieinspektionen har i ett offentligt samråd som

avslutades i september 2017 efterfrågat synpunkter på detta. Nästa steg för Kemikalieinspektionen är att avgöra om det är relevant eller inte att föreslå en begränsning av MCCP i RoHS-direktivet. Beredning pågår nu inom myndigheten.

När det gäller utfasning av farliga ämnen har regeringen i budgetpropositionen för 2018 anført att en viktig åtgärd i kemikaliepolitiken är att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20). Regeringen har därför inrättat ett substitutionscentrum (se under avsnittet om ftalater). Regeringen har även tagit upp problematiken med bristfällig information om innehåll av farliga ämnen i material och varor. Kemikalieinspektionen har därför fått i uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU (se under avsnittet om hormonstörande ämnen).

Nonylfenoletoxilat m.m.

Nonylfenoletoxilat används i olika tvättprocesser när textilier tillverkas. Det hamnar i våra vattendrag när rester av ämnet tvättas ur textilierna. När nonylfenoletoxilat bryts ned bildas nonylfenol, som är ett misstänkt hormonstörande ämne och är giftigt för vattenlevande organismer.

Av budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) framgår att Sverige har tagit fram ett begränsningsförslag på EU-nivå för nonylfenoletoxilat. Ett nytt gränsvärde för hur mycket nonylfenoletoxilat som får finnas i textilier inom EU offentliggjordes under 2016. Det nya gränsvärdet gäller från 2021. Gränsvärdet är en halt motsvarande 0,01 viktprocent av en textilvara eller varje del av en textilvara. Sedan tidigare finns förbud mot användning av nonylfenoletoxilat i EU, men nu omfattas även importerade textilier. Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen har Sverige under flera år arbetat för att den nu beslutade begränsningen ska införas i den europeiska kemikalielagstiftningen Reach. Arbetet är en del av den handlingsplan för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen arbetar med och utvecklar på uppdrag av regeringen. Kemikalieinspektionen har även ett särskilt uppdrag från regeringen att ta fram förslag för att minska riskerna med kemikalier i textilier.

Regeringen redovisar även i budgetpropositionen att den verkar för att EU ska begränsa förekomsten av farliga kemikalier i textilier och en utvecklad lagstiftning på EU-nivå. Regeringen har bl.a. gemensamt med de nordiska länderna drivit på för att kommissionen ska vidta åtgärder för att främja en hållbar utveckling av textilier och mode. Bakgrunden är att stora volymer kemikalier används för produktion av textilier, från tillverkning av textiltillfibrer och råmaterial till behandling av de färdiga textilvarorna.

Regeringen anser att det är viktigt att vardagsnära produkter som många människor exponeras för är säkra och så långt möjligt giftfria. Kemikalieinspektionen har därför fått i uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU.

Utfasning av farliga ämnen är en annan viktig åtgärd i kemikaliepolitiken, och regeringen har därför inrättat ett substitutionscentrum.

Sverige har även drivit på för och fått igenom en strängare tolkning av informationskraven i Reachförordningen, som innebär att företag och konsumenter har lättare att få information om farliga ämnen i varor. Ytterligare ansträngningar behövs dock för att reglera ämnen som kan innebära en risk för människors hälsa eller miljön när de används i textilier (skr. 2015/16:169).

Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2018 bl.a. en satsning på hållbara textilier, vilket bidrar till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Som en del av denna satsning vill regeringen stödja utvecklingen av hållbara affärsmodeller och att kunskapen hos konsumenter ska öka för en mer hållbar konsumtion av textilier och en ökad återanvändning. Regeringen föreslår därför att Naturvårdsverkets anslag ökas med 7 miljoner kronor 2018. Därefter beräknas anslaget ökas med 7 miljoner kronor per år 2019–2020. Vidare föreslår regeringen att Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes anslag ökas med 8 miljoner kronor 2018 för samma syfte. För 2019–2022 beräknas anslaget ökas med 8 miljoner kronor per år. Den 13 december 2017 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115).

Triklosan m.m.

Kemikalieinspektionen har i en rapport inom ramen för sitt uppdrag med handlingsplanen för en giftfri vardag undersökt triklosan, triklokarban och 17 andra konserveringsmedel som finns i tvål, schampo och andra kosmetiska produkter för att se om det finns behov av nationella åtgärder eller begränsningar av ämnena (Triklosan och andra konserveringsmedel i kosmetiska produkter, rapport 3/17). I rapporten bedömer myndigheten att det inte är lämpligt att införa nationella regler för att begränsa enskilda konserveringsmedel eftersom en sådan åtgärd inte är proportionerlig. Det pågår redan EU-processer för de ämnen som Kemikalieinspektionen bedömer kan medföra de största riskerna, dvs. ämnena triklosan, triklokarban och climbazol. Myndigheten anser att det är mer lämpligt att agera genom Reachförordningen som reglerar ämnen snarare än en viss produktgrupp. Vidare avser Kemikalieinspektionen tillsammans med andra myndigheter att verka för att kosmetikaförordningens bilaga om konserveringsmedel granskas på nytt och vid behov revideras så att alla ämnen är tillräckligt utvärderade och säkra att använda. Rapporten har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

När det gäller ämnet triklokarban är det föremål för en riskhanteringsanalys inom Reach baserat på misstänkt hormonstörande egenskaper. Enligt uppgift från Kemikaliemyndigheten är ämnet inte heller längre godkänt som konserverings- eller desinfektionsmedel i konsumentprodukter, med undantag för kosmetiska produkter. Eftersom inget företag har ansökt om godkännande

för triklokarban under biocidförordningen är ämnet inte längre godkänt. Det var tidigare under en övergångsperiod möjligt att använda triklokarban i behandlade varor utan godkännande. Denna övergångsperiod har nu löpt ut.

När det gäller ämnet triklosan genomgår det ämnesutvärdering inom Reach baserat på bl.a. misstänkt hormonstörande egenskaper. Den efterfrågade informationen ska vara den europeiska kemikaliemyndigheten Echa till handa i december 2018. Triklosan är sedan 2016 inte tillåtet som biocid i hygienprodukter på grund av dels att säker användning inte kunde garanteras, dels bristande effektivitet mot mikroorganismer.

Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen är det tillåtet att använda silver, eller närmare bestämt vissa olika kemiska föreningar med silver, i konsumentprodukter i konserverande syfte eller desinfektionssyfte, dvs. biocider. Det pågår fortfarande en utvärdering inom ramen för EU:s biocidförordning. Sverige har utsetts till utvärderande medlemsland för ett antal olika silverföreningar som ingår i översynsprogrammet för biocider. Det är Kemikalieinspektionen som utför utvärderingen i egenskap av behörig myndighet. I uppgiften ingår att utvärdera de risker för människors hälsa och miljön som är förknippade med användningen av silver i olika typer av biocidprodukter. Resultatet av utvärderingen kommer att presenteras i en riskbedömningsrapport som kommer att ligga till grund för kommissionens beslut om huruvida silverföreningar ska godkännas och därmed få användas som biocid även i framtiden. Biocidprodukter som innehåller silverföreningar som inte är godkända och inte är under utvärdering inom översynsprogrammet får inte säljas i Sverige. Varor som är behandlade med silver får inte släppas ut på marknaden efter den 1 mars 2017 om inte silverföreningen är godkänd för användningen i fråga. Utvärderingen av de första silverämnena väntas bli klar under våren 2018. Vidare pågår även en ämnesutvärdering av silver (i nanoform) under Reach.

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) redovisas att när det gäller användningen av dentalt amalgam kommer den att begränsas inom EU. Detta har under flera år varit en profilfråga för Sverige. Förordningen begränsar även starkt möjligheten att exportera kvicksilver genom att utöka EU:s exportförbud till att gälla fler kvicksilverföreningar och kvicksilver i produkter. Förordningen som ska begränsa användningen av dentalt amalgam antogs i maj 2017, och de nya EU-reglerna väntas börja gälla den 1 januari 2018.

Enligt information från Kemikalieinspektionen upphör undantaget från Sveriges förbud mot att använda dentalt amalgam den 1 juli 2018. Därefter krävs dispens från Kemikalieinspektionen. När det gäller den nya EU-förordningens påverkan på de svenska kvicksilverreglerna finns det vissa begränsningar av amalgamanvändning i artikel 10. Till exempel får tandamalgam fr.o.m. den 1 juli 2018 inte användas vid tandvårdsbehandlingar av mjölkttänder, barn under 15 år och gravida eller ammande kvinnor, såvida det inte bedöms nödvändigt på grund av särskilda medicinska behov. Dessa begränsningar kan Sverige inte ge dispens ifrån.

Minamatakonventionen om kvicksilver antogs i FN 2013. Konventionen reglerar samtliga delar av kvicksilvrets livscykel, från brytning till avfallshantering, inklusive utsläpp till luft. Konventionen reglerar användningen av kvicksilver både i produkter och i industriella processer, genom begränsningar och förbud som i de flesta fall gäller från 2020. Sverige ratificerade konventionen i maj 2017, och den trädde i kraft den 16 augusti 2017.

Farliga ämnen i byggprodukter

Krav på byggnader till skydd för vår hygien, hälsa och miljö finns bl.a. i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, och plan- och byggförordningen (2011:338), förkortad PBF. Enligt 8 kap. 4 § 3 PBL ska ett byggnadsverk ha de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljön. I 3 kap. 9 § PBF står följande:

För att uppfylla det krav på skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö som anges i 8 kap. 4 § första stycket plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sådant sätt att det inte medför en oacceptabel risk för användarnas eller grannarnas hygien eller hälsa, särskilt inte som följd av

1. utsläpp av giftig gas,
2. förekomst av farliga partiklar eller gaser i luften,
3. farlig strålning,
4. förorening eller förgiftning av vatten eller mark,
5. bristfällig hantering av avloppsvatten, rök eller fast eller flytande avfall, eller
6. förekomst av fukt i delar av byggnadsverket eller på ytor inom byggnadsverket.

Regler om material och byggprodukter och olägenheter för människors hälsa finns även i Boverkets byggregler (BBR). Där anges bl.a. att material eller byggprodukter som används i byggnaden inte ska påverka inomhusmiljön eller byggnadens närmiljö negativt.

När det gäller kemiska ämnen i byggmaterial anför miljöminister Karolina Skog följande som svar på fråga 2016/17:1329:

Att minska riskerna med kemikalier i människors vardag och inte minst att skydda våra barn bättre är en prioriterad fråga för regeringen. Sverige arbetar aktivt inom EU för att öka takten i utfasningen av särskilt farliga ämnen och att minska riskerna med exponeringen för övriga farliga ämnen. När EU:s regelverk inte räcker ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. I regeringens uppdrag till Kemikalieinspektionen om en handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2017 ingår därför att undersöka och i lämpliga fall föreslå nationella begränsningar.

Kemikalieinspektionen har till regeringen i december 2015 lämnat förslag att nationella gränsvärden läggs fast för hur mycket hälsoskadliga kemiska ämnen som får avges från byggprodukter. Syftet är att förbättra inomhusmiljön och minska riskerna för barn och andra mot farliga ämnen som kan finnas inomhus. De nya reglerna föreslås omfatta byggprodukter som används för att konstruera golv, väggar och innertaksektioner och omfattar över 150 ämnen. Fokus är på klassificerade särskilt farliga ämnen

samt ämnen med dokumenterad påverkan, t.ex. emissioner från golv med ftalater.

Kemikalieinspektionens förslag som nämns ovan har remitterats, och beredning pågår nu inom Regeringskansliet.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) anför regeringen att det är viktigt att påverka utvecklingen inom EU. När EU:s regelverk inte räcker till ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. Regeringen har redan tagit initiativ till flera förbud, och ett förslag om gränsvärden för avgivning av flyktiga ämnen från byggprodukter bereds inom Regeringskansliet.

I budgetpropositionen redovisas också att Boverket under 2015 i samråd med flera andra myndigheter lade fram ett förslag om att införa krav på ett dokumentationssystem för byggprodukter vid nyproduktion av vissa byggnader. Den s.k. loggboken innebär att produktinformation om de byggprodukter som ingår i byggnadsverket måste sparas. Regeringen anför att användningen av en loggbok ger ett bättre kunskapsunderlag och en ökad spårbarhet för använda produkter och material i byggnadsverk, inklusive farliga ämnen. Boverket har fått i uppdrag av regeringen att komplettera förslaget om en s.k. loggbok. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 15 juni 2018.

Med regeringens satsning att inrätta ett substitutionscentrum är ambitionen att substitutionsarbetet bland företag och offentliga upphandlare ska öka och även bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20).

Det krävs särskilda kunskaper för att bedöma om byggprodukter kan påverka inomhusmiljön eller närmiljön negativt. Kemikalieinspektionen har tagit fram ett webbaserat verktyg, PRIO, för den som vill påverka och arbeta förebyggande för att minska risker för människors hälsa och miljön från kemikalier. PRIO är en guide som hjälper till att ta fram beslutsunderlag som kan ligga till grund för olika prioriteringar. Till PRIO finns kopplat ett antal miljö- och hälsokriterier för ämnen som bör prioriteras i riskminskningsarbetet och en databas med exempel på sådana ämnen. Upphandlingsmyndigheten har även tagit fram kemikaliekrav för offentlig upphandling, bl.a. för produktområdena bygg och fastighet, som bygger på försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Kraven innebär antingen en begränsning av vissa ämnen eller ämnesgrupper i både varor och kemiska produkter eller att ämnen med vissa egenskaper inte får finnas i produkten. Myndigheten har även tagit fram ett webbaserat verktyg, en s.k. kriteriewizard, som ett stöd vid upphandling av exempelvis byggentreprenader. Kemikalier är en aspekt som tas upp i verktyget.

När det gäller EU-nivån och de krav som finns där ska tillverkaren av byggprodukter enligt artikel 6.5 i förordning (EU) nr 305/2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter, den s.k. byggproduktförordningen, tillsammans med prestandadeklarationen

redovisa innehåll av särskilt farliga ämnen, dvs. ämnen på kandidatförteckningen enligt Reachförordningens artikel 31 och 33.

För att få sälja en kemikalie (över 1 ton) inom EU måste den registreras hos den europeiska kemikaliemyndigheten Echa. Ju större mängd av ämnet som tillverkas eller importerats, desto mer information ska ingå i registreringen. Myndigheterna utvärderar sedan denna information och kan begära ytterligare information om detta behövs. Om ett ämne bedöms ha särskilt farliga inneboende egenskaper hamnar det på kandidatförteckningen. Det innebär att leverantörer av varor som innehåller detta ämne i en koncentration över 0,1 procent är skyldiga att ge tillräckligt med information till mottagarna av artikeln för att möjliggöra en säker användning av varan. Detta gäller om mottagarna är industriella eller yrkesmässiga användare och distributörer. Konsumenter kan begära motsvarande information. Leverantören av artikeln måste lämna denna information inom 45 dagar, utan kostnad. Detta gäller också byggprodukter (enligt byggproduktförordningen).

Kommissionen har publicerat en rapport i enlighet med artikel 67.1 i byggproduktförordningen där den gått igenom dagens lagstiftning och praxis i medlemsländerna när det gäller byggprodukter (COM(2014) 511). Kommissionen kom bl.a. fram till att de nuvarande bestämmelserna i byggproduktförordningen i tillräcklig utsträckning tillgodoser det särskilda behovet av information om innehållet av farliga ämnen i byggprodukter för att stärka den inre marknaden för byggprodukter. Det bör dock bedömas vidare – och om tillämpligt behandlas enligt relevanta instrument i EU:s lagstiftning – om det finns ett behov av ytterligare alternativ för att informera slutanvändare om förekomsten av ämnen i byggprodukter och för att kunna garantera en hög nivå av skydd för säkerhet och hälsa för arbetstagare som använder byggprodukter och användare av byggnadsverk, inbegripet hänsyn till krav på återvinning och/eller återanvändning av delar eller material.

Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet har kommissionen tagit fram en harmoniserad metod för att mäta avgivning av flyktiga och semiflyktiga ämnen (VOC och SVOC). Om ett medlemsland har bindande lagkrav för emissionsmätning blir metoden relevant i det landet. Enligt Kemikalieinspektionen förbättrar metoden genomförandet av det lagförslag om gränsvärden för avgivning av flyktiga ämnen från byggprodukter som nu håller på att beredas inom Regeringskansliet (se ovan) och innebär en obligatorisk emissionsmätning och gränsvärden för VOC och SVOC i golv, vägg och takprodukter.

När det gäller kemikalieskatt beslutade regeringen i december 2013 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att analysera behovet av nya ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet och, om sådant behov finns, vilken typ av styrmedel som har bäst förutsättningar att vara verkningsfullt och kostnadseffektivt. Utredningen, som tog namnet Kemikalieskatteutredningen, redovisade sitt uppdrag den 30 mars 2015 i betänkandet Kemikalieskatt – Skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier (SOU 2015:30). Utredningen valde att ta fram förslag som minskar förekomsten av farliga

ämnen i människors hemmiljö och föreslog bl.a. en skatt på golvbeläggningsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget för 2017, finansplan och skattefrågor) gör regeringen med beaktande av Kemikalieinspektionens rapport Hälsoskadliga kemiska ämnen i byggprodukter – förslag till nationella regler (rapport 8/15) bedömningen att det inte finns skäl att för tillfället gå vidare med Kemikalieskatteutredningens förslag om en punktskatt på golvbeläggningsmaterial, väggbeklädnad och takbeklädnad av polymerer av vinylklorid. Regeringen avser att invänta beredningen av Kemikalieinspektionens rapport för att få en helhetsbild av vilka åtgärder som krävs när det gäller hälsofarliga kemikalier i byggprodukter. Om det efter beredningen av rapporten kommer fram att det finns ett behov av en skatt på området återkommer regeringen i frågan.

Utskottets ställningstagande

Begränsningar av och förbud mot farliga ämnen

Inledningsvis vill utskottet understryka vikten av att begränsa och reglera farliga ämnen för att uppnå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat olika farliga ämnen och vikten av att begränsa dessa till skydd för människor och miljön.

Precis som nuvarande och tidigare regeringar anser utskottet att hormonstörande ämnen är ett prioriterat område för en giftfri vardag. Utskottet noterar att kommissionen antagit kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen i biocidprodukter och växtskyddsmedel och att regeringen inte anser att dessa kommer att ge ett tillräckligt skydd för människors hälsa och miljön. Utskottet förutsätter att regeringen även i fortsättningen kommer att driva på i alla relevanta sammanhang för att hormonstörande ämnen ska betraktas som särskilt farliga ämnen i olika regelverk. Utskottet anser i likhet med regeringen att det måste gå att identifiera hormonstörande ämnen och agera så att dessa inte skadar människor och miljön.

Utskottet noterar att det pågår arbete på EU-nivå med att begränsa och förbjuda farliga ämnen, bl.a. ftalater, bromerade flamskyddsmedel nonylfenoletoxilat, triklosan, triklokarban och silver, vilket är positivt. En annan viktig åtgärd är att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ. Utskottet välkomnar därför regeringens beslut att inrätta ett substitutionscentrum, som behövs för att kunna uppnå en giftfri vardag. Substitutionsarbetet behöver även förstärkas på EU-nivå. För att kunna ersätta farliga ämnen med andra ämnen är det viktigt att ha information om innehåll i material och varor. Utskottet anser därför att Kemikalieinspektionens uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU är en viktig pusselbit för att få en giftfri vardag.

Sammanfattningsvis välkomnar utskottet de åtgärder som vidtagits och förutsätter att regeringen fortsätter att verka för att begränsa och förbjuda farliga ämnen, på både nationell nivå, EU-nivå och internationell nivå.

Utskottet anser att detta är ett prioriterat område och avser att fortsätta att följa arbetet.

Utskottet anser att motion 2017/18:1389 (S) yrkande 3 med det anförda i allt väsentligt är tillgodosedd och kan lämnas utan vidare åtgärd. Med hänvisning till redovisningen ovan och det omfattande arbete som pågår på området anser utskottet att motionerna 2017/18:1389 (S) yrkandena 1 och 2, 2017/18:2334 (V) yrkandena 2 i denna del, 5, 8, 10 och 11 samt 2017/18:3772 (C) yrkande 2 i denna del kan lämnas utan vidare åtgärd i avvaktan på resultatet av detta arbete.

Farliga ämnen i byggprodukter

Regeringen har som ambition att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier när EU:s regelverk inte räcker till. I detta sammanhang noterar utskottet att regeringen bereder ett förslag om gränsvärden för avgivning av flyktiga ämnen från byggprodukter och att Boverket arbetar med en s.k. loggbok som kan ge en ökad spårbarhet av farliga ämnen i byggprodukter. Det är positivt att berörda myndigheter har tagit fram olika verktyg för den som vill arbeta förebyggande med byggmaterial för att minska risker för människors hälsa och miljön från kemikalier.

Utskottet noterar att kommissionen har kommit fram till slutsatsen att bestämmelserna i byggproduktförordningen i tillräcklig utsträckning tillgodoser behovet av information om farliga ämnen i byggprodukter och att Reachförordningens bestämmelser om information är tillämpliga även på farliga ämnen i byggprodukter.

Med det anförda anser utskottet att motion 2017/18:3686 (C) yrkandena 40 och 52 kan lämnas utan vidare.

När det gäller en kemikalieskatt konstaterar utskottet att regeringen inväntar beredningen av Kemikalieinspektionens rapport om kemiska ämnen i byggprodukter för att få en helhetsbild av vilka åtgärder som krävs när det gäller hälsofarliga kemikalier i byggprodukter. Utskottet föreslår därför att motion 2017/18:3686 (C) yrkande 53 lämnas utan vidare åtgärd i avvaktan på resultatet av beredningen.

Högfluorerade ämnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förbud mot PFOA och PFOA-liknande ämnen, förbud mot alla PFAS-ämnen och om användningen av PFAS i brandskum.

Jämför reservation 9 (C), 10 (V) och 11 (KD).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9 bör ett nationellt förbud mot PFOA och PFOA-liknande ämnen införas på varor som barn kommer i kontakt med, på kläder och i varor som kommer i kontakt med livsmedel. Motionärerna anser att Sverige bör gå före det EU-beslut om reglering av PFOA som kommer att träda i kraft om två år (för vissa användningsområden är det en ännu längre övergångsperiod) och införa ett nationellt förbud redan nu.

I kommittémotion 2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 5 anförs att ett förbud bör införas mot alla PFAS-ämnen, förutom de ämnen där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla. I dag är endast en av PFAS-föreningarna förbjuden, nämligen PFOS. Motionärerna menar att det är angeläget med ett helhetsgrepp på denna kemikaliegrupp eftersom många av de andra PFAS-föreningarna har liknande miljö- och hälsoegenskaper.

En begränsning av PFAS i brandskum och regler för kontroll av användning och uppsamling efterfrågas i partimotion 2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 50. Högfluorerade ämnen är en grupp ämnen med liknande egenskaper som har långlivade skadliga effekter för naturen och misstänks vara cancerframkallande och hormonstörande för människor. I de brandskum som bl.a. försvaret använder är det svårt att helt fasa ut PFAS, men användningen kan begränsas och regler kan införas för att kontrollera användning och uppsamling.

Kompletterande uppgifter

Högfluorerade ämnen (per- och polyfluorerade alkylsubstanser), s.k. PFAS-ämnen, har upptäckts i dricksvatten på senare år. De är extremt långlivade i naturen och kan störa reproduktionsförmågan. Regeringen har som en av sina högsta prioriteringar att arbeta strategiskt för att kartlägga användningen av högfluorerade ämnen, verka för utfasning av farliga ämnen och öka kunskapen om PFAS-föreningarnas utbredning (skr. 2015/16:169).

Högfluorerade ämnen är ett av fokusområdena i handlingsplanen för en giftfri vardag. Kemikalieinspektionen redovisade i juli 2016 en strategi för regeringen för att minska användningen av högfluorerade ämnen som kan

förorena miljön (Strategi för att minska användningen av högfluorerade ämnen, PFAS – Delrapport från ett regeringsuppdrag, rapport 9/16). En viktig del i strategin är bl.a. samarbete mellan olika myndigheter och andra aktörer och att öka kunskapen om ämnena. Kemikalieinspektionen redovisar i rapporten Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2017, slutredovisning (rapport 6/17) att problematiken med PFAS, och i första hand föroreningen av grund-, yt- och dricksvatten, är så komplex att det har funnits behov av att förstärka samarbetet mellan samhällets aktörer. Därför har Kemikalieinspektionen tillsammans med Livsmedelsverket initierat ett brett nätverk för myndigheter, forskare, länsstyrelser, kommuner och vattenproducenter. Kemikalieinspektionen driver även ett nätverk mellan närmast berörda svenska myndigheter. Kemikalieinspektionen ingår även i ett nätverk på EU-nivå som Echa driver och är aktivt i flera PFAS-relaterade forskningsprogram och nätverk både i Sverige och inom EU. Kemikalieinspektionen har också täta kontakter med forskare, vilket är nödvändigt för att bevaka den senaste kunskapen på området. Det finns även ett nordiskt samarbete. Kemikalieinspektionen ingår i den nordiska riskvärderingsgruppen (Norap), en projektgrupp under Nordiska kemikaliegruppen (NKG) som är en del av Nordiska ministerrådet för miljö.

Kemikalieinspektionen har i enlighet med uppdraget för en giftfri vardag påbörjat arbetet med en EU-gemensam handlingsplan för PFAS. Som ett steg i arbetet har Kemikalieinspektionen med stöd av medel från NKG organiserat och genomfört en workshop. Syftet med workshopen var att diskutera och arbeta för att det tas fram en EU-gemensam handlingsplan med politiska och regulatoriska strategier för PFAS. På workshopen identifierades ett antal områden som behöver utvecklas för att förbättra möjligheterna att hantera problematiken med PFAS. Baserat på resultaten från den nordiska workshopen har Kemikalieinspektionen lämnat förslag till en underliggande strategi om svårnedbrytbara (persistenta) ämnen som skulle kunna ingå i EU:s strategi för giftfri miljö. Kemikalieinspektionen fortsätter även sitt engagemang i Echas arbetsgrupp om PFAS, vars målsättning är att koordinera medlemsländernas arbete med PFAS, i första hand inom ramen för Reach- och CLP-förordningarna.

Under 2013–2016 lämnade Kemikalieinspektionen in förslag till harmoniserad klassificering och identifiering som särskilt farliga ämnen för perfluoromonansyra (PFNA) och perfluordekansyra (PFDA). Båda ämnena har nu en harmoniserad klassificering och har tagits upp på kandidatförteckningen. Myndigheten har även lämnat in ett förslag på att perfluorhexansulfonsyra (PFHxS) ska betraktas som ett särskilt farligt ämne, och i juni 2017 togs PFHxS upp på kandidatförteckningen. Kemikalieinspektionen har även tillsammans med andra medlemsländer påbörjat ett arbete för att undersöka hur PFAS, som är mycket persistenta och rörliga i miljön, men som inte med dagens kunskap uppfyller kriterierna för bioackumulation och toxicitet, bäst bör hanteras inom Reachförordningen.

I december 2016 beslutade EU:s medlemsländer om att förbjuda flera miljöfarliga ämnen som är baserade på fluor. Förbudet träder i kraft om tre år och gäller ämnet PFOA och ämnen som kan omvandlas till PFOA (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20). Ämnena kan i dag finnas i bl.a. impregnerade klädesplagg. EU har nominerat PFOA för global utfasning i Stockholmskonventionen, och beslut förväntas vid partsmötet 2019 (skr. 2015/16:169).

Kemikalieinspektionen och den tyska miljömyndigheten UBA lämnade i december 2017 gemensamt in ett förslag till den europeiska kemikaliemyndigheten Echa om att förbjuda sex högfluorerade ämnen. Det föreslagna förbudet omfattar även andra PFAS-ämnen som kan brytas ned till något av dessa sex ämnen. Detta innebär att förslaget totalt gäller en grupp med omkring 200 högfluorerade ämnen. Syftet med förslaget är att förhindra att ämnena börjar användas när andra högfluorerade ämnen fasas ut, exempelvis ämnet PFOA som kommer att bli förbjudet inom EU fr.o.m. 2020. Echa har startat ett samråd där myndigheter, företag, organisationer och privatpersoner bjuds in för att komma med synpunkter på begränsningsförslaget. Samrådet pågår t.o.m. den 20 juni 2018.

På nationell nivå beslutade regeringen i december 2016 att inrätta en samordningsgrupp, Samtox, för att öka möjligheterna att tidigt upptäcka och sätta in åtgärder mot nya potentiella kemikalierisker. Samordningsgruppen ska säkerställa att det finns en struktur för snabb och systematisk överföring av information och samarbete för åtgärder mellan ansvariga myndigheter, forskare och andra aktörer. Bakgrunden är att PFAS-ämnen har kunnat förorena grundvatten och dricksvattentäkter under lång tid innan åtgärder satts in (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20).

I Sverige har även 37 myndigheter och forskningsinstitutioner kommit överens om att utöka sitt samarbete för att hantera problemen med högfluorerade ämnen (PFAS). Myndigheterna har undertecknat en gemensam avsiktsförklaring om att samarbeta för att minska riskerna och öka kunskapen om PFAS.

Vidare anför regeringen i budgetpropositionen för 2018 att en viktig åtgärd i kemikaliepolitiken är att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ. Regeringen har därför inrättat ett substitutionscentrum vars syfte är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker. Centret har inrättats vid Research Institutes of Sweden (Rise) i Borås.

Av budgetpropositionen framgår även att Kemikalieinspektionen har regeringens uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU. Kartläggningen ska bidra till att öka vår kunskap om dessa ämnen i olika produkter och varor.

När det gäller PFAS i brandsläckningsskum framgår det av skrivelse 2015/16:169 Giftfri vardag att Kemikalieinspektionen i januari 2016 föreslog en nationell reglering för PFAS i brandsläckningsskum. Sammanfattningsvis

innebär förslaget att brandskum med högfluorerade ämnen som huvudregel bara ska få användas när skumvätska eller släckvatten kan samlas upp och förstöras efteråt. Syftet är att minska risken för att dricksvatten förorenas. Enligt information från Miljö- och energidepartementet bereds förslaget för närvarande inom Regeringskansliet.

Kemikalieinspektionen redovisar i rapporten Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2017, slutredovisning (rapport 6/17) att de förutom villkor för hur brandsläckningsskum som innehåller PFAS får användas föreslog att de tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) skulle ta fram ett förslag på anmälningsplikt för användare av brandsläckningsskum. När det gäller förslaget på anmälningsplikt avvaktar Kemikalieinspektionen med ett sådant förslag tills man vet hur förslaget till restriktioner vid användning av brandsläckningsskum som innehåller högfluorerade ämnen kommer att utformas i en nationell förordning. Kemikalieinspektionen har också tillsammans med MSB och Naturvårdsverket tagit fram en informationsfolder med rekommendationer för minskad användning av brandsläckningsskum. Foldern har delats ut på seminarier och utbildningar riktade främst till räddningstjänsten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det finns ett stort behov av att komma till rätta med spridningen av s.k. PFAS-ämnena i miljön eftersom de är extremt långlivade i naturen och bl.a. kan störa reproduktionsförmågan. Det är därför positivt att regeringen ser det som en av sina högsta prioriteringar att kartlägga användningen av och verka för en utfasning av dessa. Utskottet vill särskilt uppmärksamma de olika samarbeten som pågår mellan myndigheter och olika aktörer i samhället, och vikten av dessa för att komma till rätta med föroreningarna. Det är enligt utskottet angeläget att arbetet med att kartlägga, förbjuda och fasa ut användningen av dessa ämnen fortsätter.

Utskottet noterar att det pågår arbete på EU-nivå med att begränsa och förbjuda miljöfarliga ämnen baserade på fluor, bl.a. PFOA, och vill särskilt framhålla Kemikalieinspektionens och den tyska miljömyndighetens förslag om att förbjuda sex högfluorerade ämnen och ämnen som kan brytas ned till dessa, vilket kan resultera i att minst 200 högfluorerade ämnen förbjuds. Utskottet ser fram emot att ta del av resultatet av detta arbete.

Med det omfattande arbete som pågår på området och i avvaktan på resultatet av detta anser utskottet att motionerna 2017/18:2334 (V) yrkande 9 och 2017/18:2608 (KD) yrkande 5 nu kan lämnas utan vidare åtgärd.

Utskottet noterar att det pågår beredning inom Regeringskansliet av ett förslag om att nationellt reglera användningen av PFAS i brandsläckningsskum. Med hänvisning till detta föreslår utskottet att motion 2017/18:3686 (C) yrkande 50 lämnas utan vidare åtgärd.

Växtskyddsmedel m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kemiska bekämpningsmedel, pollinerande insekter och glyfosat.

Jämför reservation 12 (V).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2017/18:1149 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 17 bör Sverige anta en handlingsplan för att fasa ut användning av kemiska bekämpningsmedel. Motionärerna ser positivt på att försäljningen av bekämpningsmedel till jordbruket minskar men saknar ett nationellt strategiskt arbete för att fasa ut användningen.

Motion 2017/18:3011 av Annika Lillemets m.fl. (MP) handlar om pollinerande insekter. I yrkande 1 anför motionärerna att Kemikalieinspektionen bör få i uppdrag att inleda ett strategiskt arbete i Sverige och på EU-nivå för att skyndsamt fasa ut samtliga bekämpningsmedel som skadar pollinerande insekter. Enligt yrkande 2 bör Sverige kräva in data om effekter på lokala arter av bin och alla arter av pollinerande insekter vid utvärdering av om bekämpningsmedel kan godkännas. En global process behöver inledas för att ställa om till säkrare och mer hälsosam mat- och jordbruksproduktion.

I motion 2017/18:3516 av Josef Fransson (SD) anförs att regeringen i EU ska framhärda en vetenskaplig syn på glyfosat. De produkter som innehåller glyfosat och som finns på den svenska och europeiska marknaden har godkänts i enlighet med befintlig lagstiftning. Produkterna kan därmed inte anses vara skadliga för människor, djur eller för miljön under förutsättning att de används i enlighet med produktgodkännandet.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

I september 2016 gav regeringen Kemikalieinspektionen i uppdrag att analysera behovet av och möjligheten att begränsa den privata användningen av växtskyddsmedel. Kemikalieinspektionen överlämnade rapporten Begränsning av icke-yrkesmässig användning av kemiska växtskyddsmedel i Sverige (rapport 4/17) till regeringen i maj 2017. De bestämmelser Kemikalieinspektionen planerar att genomföra innebär att bara växtskyddsmedel med mindre farliga egenskaper ska få godkännas för privat användning och utan krav på utbildning. Bestämmelserna väntas kunna tillämpas från 2019. Kemikalieinspektionens rapport var på remiss fram till den 30 oktober 2017. Rapporten är nu under beredning inom Regeringskansliet.

Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet agerar regeringen för att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel i privata trädgårdar och hem och har påbörjat ett utredningsarbete med målsättningen att förbjuda privat användning av kemiska växtskyddsmedel. Kemiska växtskyddsmedel är bekämpningsmedel som används för att skydda växter mot ogräs och skadedjur. Yrkesmässig användning av växtskyddsmedel är noggrant reglerad. Exempelvis har lantbrukare särskild utbildning för att handskas med ämnena. När det gäller den privata användningen är situationen annorlunda, och oaktsam användning kan även utsätta barn för de farliga ämnen som finns i medlen.

Den 14 december 2017 överlämnade Utredningen om skatt på tungmetaller och andra hälso- och miljöfarliga ämnen samt översyn av bekämpningsmedelsskatten sitt betänkande Skatt på kadmium i vissa produkter och kemiska växtskyddsmedel (SOU 2017:102) till regeringen. Utredningen har analyserat behovet av beskattning för att minska spridningen av kadmium och andra hälso- och miljöfarliga ämnen och tungmetaller i miljön i syfte att nå miljömålen. De föreslår bl.a. en skatt på kemiska växtskyddsmedel som ska träda i kraft den 1 juli 2019. Utredningen bedömer att det finns behov av kompletterande styrmedel för att minska miljö- och hälsoriskerna vid användningen av växtskyddsmedel och för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. En förändrad skatt på växtskyddsmedel kan vara ett sådant lämpligt kompletterande styrmedel. Betänkandet är på remiss fram till den 28 mars 2018.

Sverige har även en nationell handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel, som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG av den 21 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel. Nuvarande handlingsplan löpte ut under 2017, och en översyn pågår. Jordbruksverket har tagit fram ett förslag till reviderad handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2018–2022. Målet med handlingsplanen är bl.a. att minska riskerna för miljö och hälsa och att halter av växtskyddsmedel i vatten ska vara nära noll. Förslaget till ny handlingsplan som gäller för perioden 2018–2022 är överlämnad till regeringen, som sedan beslutar om den nya handlingsplanen och skickar den till kommissionen. Handlingsplanen är nu under beredning inom Regeringskansliet.

När det gäller pollinerande insekter anför miljöminister Karolina Skog följande i sitt svar på fråga 2017/18:193:

För att motverka en negativ utveckling är det viktigt att skapa gynnsamma miljöer för insekter. Regeringens förslag till förstärkning i Budgetpropositionen för 2018 av miljöåtgärder för ängs- och betesmarker inom ramen landsbygdsprogrammet med totalt 255 miljoner kronor fram till 2020 är en riktad åtgärd som jag bedömer gynna bland annat insektsarter som är knutna till odlingslandskapet. Regeringens förslag till ökade anslag i Budgetpropositionen för 2018 för omställning till ekologisk odling med totalt 175 miljoner kronor fram till 2020 är också en åtgärd

som är gynnsam för insektspopulationen. En ökad ekologisk odling innebär bland annat en minskad användning av bekämpningsmedel och en ökad variation i jordbruksproduktionen.

Åtgärdsprogram för hotade arter är en annan åtgärd som är viktig. För närvarande finns 56 program som omfattar 151 rödlistade insektsarter. Även regeringens förslag för skydd och förvaltning av värdefull natur med cirka 2,7 miljarder kronor per år under perioden 2018 till 2020 i budgetpropositionen för 2018 är en annan viktig satsning som är betydelsefull för att förebygga att insekterna minskar i antal.

Regeringen är oroad över den utbredda användningen av kemiska växtskyddsmedel i privata trädgårdar, när det finns fullgoda alternativ. För att skydda miljön, särskilt vattenmiljön och pollinerande insekter (såsom bin och humlor) och människor från risker vid privat bruk av kemiska växtskyddsmedel kommer Sverige vidta åtgärder där målsättningen är att det ska leda till förbud mot sådan användning.

Den 13 december 2017 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115).

Naturvårdsverket har i sitt regleringsbrev för 2018 fått i uppdrag att sammanställa vilka insatser som görs i Sverige för att motverka nedgången av vilda pollinatörer och föreslå kostnadseffektiva insatser som kan vända utvecklingen. I arbetet ska beaktas förslag från den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänsters (Ipbes) rapport om pollinatörer från 2016 och kommissionens kommande meddelande om pollinatörer. Naturvårdsverket ska ta till vara den kunskap som finns hos Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Kemikalieinspektionen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och andra berörda myndigheter. Den del av uppdraget som omfattar redovisning av vilka insatser som görs i Sverige ska redovisas senast den 16 april 2018. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 1 november 2018.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) anför regeringen att arbetet med att säkerställa odlingslandskapets ekosystemtjänster bör stärkas, inte minst för att inte äventyra förutsättningarna för en långsiktig livsmedelsproduktion i landet. Bland annat behöver det strategiska arbetet med att säkerställa förekomsten av vilda pollinerande insekter i odlingslandskapet förbättras. Vidare redovisas att användningen av tre neonicotinoider begränsats inom EU eftersom jordbrukets användning av växtskyddsmedel som innehåller dessa har visat sig ha en negativ inverkan på bl.a. vilda pollinerande insekter. Kommissionen föreslog i mars 2017 ytterligare skärpta villkor för dessa ämnen, vilket innebär att de bara ska få användas vid odling i växthus. Den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten Efsa arbetar för tillfället på en riskbedömningsrapport för bin i relation till de tre neonicotinoiderna. Rapporten förväntas vara klar i februari 2018, och beslut kan tas därefter.

Vidare offentliggjorde kommissionen i december 2017 en färdplan för ett framtida EU-initiativ för pollinerare. Kommissionen har även påbörjat ett offentligt samråd som pågår till den 5 april 2018 för att samla in synpunkter på det minskade antalet pollinerande insekter och få ett underlag för EU:s

initiativ på området. Enkäten handlar om orsakerna till och följderna av det minskade antalet pollinerande insekter, potentiella motåtgärder och EU-dimensionen av detta.

När det gäller godkännande av verksamma ämnen godkänns dessa på EU-nivå och bara om det genom en lämplig riskbedömning som baserar sig på testriktlinjer som överenskommit inom gemenskapen eller internationellt fastställts att användning under de föreslagna användningsförhållanden av växtskyddsmedel som innehåller detta verksamma ämne medför en försumbar exponering för honungsbin, eller det inte finns några oacceptabla akuta eller kroniska effekter på bisamhällets överlevnad och utveckling, med beaktande av effekterna på honungsbilavver och honungsbins beteende (punkt 3.8.3 i bilaga II Förfarande och kriterier för godkännande av verksamma ämnen, skyddsämnen och synergister i enlighet med kapitel II i förordningen (EU) 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden).

Produktgodkännande sker på nationell nivå. Vid ett produktgodkännande kan medlemsstaten besluta att inte godkänna ett växtskyddsmedel på sitt territorium om man har underbyggda skäl att anse att den aktuella produkten fortfarande utgör en oacceptabel risk för människors eller djurs hälsa eller för miljön (artikel 36).

För att glyfosat ska få användas i ett växtskyddsmedel måste det vara godkänt som verksamt ämne på EU-nivå enligt EU:s växtskyddsmedelsförordning. Varje växtskyddsmedel som innehåller glyfosat måste dessutom vara godkänt i det land där det ska användas. I maj 2016 lämnade Tyskland ett förslag till Echa om klassificering av ämnet glyfosat. Echas riskbedömningskommitté utarbetade en rekommendation som presenterades i mars 2017. Riskbedömningskommittén rekommenderade att EU ska behålla samma klassificering av ämnet glyfosat som tidigare, baserat på slutsatsen att det saknas tillräckligt vetenskapligt underlag för att klassificera ämnet glyfosat som cancerframkallande. Riskbedömningskommitténs rekommendation har ingått i underlaget för kommissionen och EU:s medlemsländer inför beslutet om att förnya godkännandet för glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel. Den 27 november 2017 prövades kommissionens förslag om att förnya godkännandet för glyfosat som verksamt ämne i ytterligare fem år. Förslaget fick stöd av en kvalificerad majoritet av medlemsländerna, och Sverige röstade för förslaget.

Miljöminister Karolina Skog har anfört följande i sitt svar på skriftlig fråga 2017/18:326 Vetenskapliga bedömningar och glyfosat:

En godkännandeförordning för det aktuella verksamma ämnet ska, enligt artikel 13 i förordningen, antas på grundval av granskningsrapporten, andra faktorer av betydelse för den aktuella frågan och försiktighetsprincipen. I beaktandesatserna till sitt förslag om ett förnyat godkännande för glyfosat hänvisar kommissionen dels till Europaparlamentets resolutioner om glyfosat, dels ett medborgarinitiativ som särskilt hänvisat till glyfosat i en av sina tre målsättningar. Regeringens bedömning är att kommissionens beaktanden och förslag är i enlighet med förordningens bestämmelser. När det gäller de vetenskapliga

bedömningarna som gjorts, anser regeringen, i likhet med vad jag har kommunicerat tidigare, att dessa ska respekteras.

I betänkande 2016/17:MJU7 Giftfri vardag anförde utskottet att man delar regeringens syn att beslut om godkännande av ämnen, inklusive glyfosat, ska fattas på vetenskaplig grund.

När det gäller vetenskapliga bedömningar har kommissionen i meddelandet C(2017) 8414 om det europeiska medborgarinitiativet Förbjud glyfosat och skydda människor och miljön mot giftiga bekämpningsmedel kommit fram till slutsatserna att det varken finns vetenskapliga eller rättsliga skäl till att förbjuda glyfosat. Kommissionen håller med om att insyn i vetenskapliga bedömningar och beslut är av avgörande betydelse för att förtroendet för regelverket för livsmedelssäkerhet inte ska minska. Kommissionen anser också att det är viktigt att fortsättningsvis fästa stor vikt vid vetenskapliga studiers kvalitet och oberoende eftersom de utgör grunden för den EU-riskbedömning som Efsa ska göra. Därför kommer kommissionen före maj 2018 att lägga fram ett lagstiftningsförslag för att ta upp dessa och andra aspekter som Efsas förvaltnings sätt, och ett offentligt samråd kommer snart att inledas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att riskerna med växtskyddsmedel för människors hälsa och miljön behöver minska och att åtgärder krävs för att skydda framför allt vattenmiljön och pollinerande insekter samt barn som kan utsättas för dessa ämnen. Det är därför positivt att regeringen har påbörjat ett utredningsarbete med målsättningen att förbjuda privat användning av växtskyddsmedel. Utskottet noterar även att Utredningen om skatt på tungmetaller och andra miljö- och hälsofarliga ämnen samt översyn av bekämpningsmedelsskatten har föreslagit en skatt på kemiska bekämpningsmedel som ett styrmedel för att minska miljö- och hälsoriskerna vid användningen av växtskyddsmedel. Utskottet anser att rätt utformade skatter och andra ekonomiska verktyg har stor potential att på ett kostnadseffektivt sätt bidra till att uppnå miljömålen och även verka substitutions- och innovationsdrivande.

Utskottet vill framhålla den stora betydelse bin och andra pollinerande insekter har för pollinering av både odlade och vilda växter. De spelar en viktig roll för att stödja ekosystemen och deras funktioner, och det är därför angeläget att man kommer till rätta med den minskning som sker av pollinerande insekter. Utskottet noterar att det pågår arbete både på nationell nivå och på EU-nivå med att säkerställa förekomsten av pollinerande insekter. Naturvårdsverkets uppdrag om pollinerande insekter kommer att vara ett viktigt underlag i detta arbete. Regeringen har även föreslagit ett antal förstärkningar i budgeten som kommer att gynna insekter och pollinerande insekter i odlingslandskapet. Det är även positivt att kommissionen har

påbörjat ett offentligt samråd om pollinerande insekter och att man planerar ett EU-initiativ på området.

Med hänvisning till ovanstående föreslår utskottet att motionerna 2017/18:1149 (V) yrkande 17 och 2017/18:3011 (MP) yrkandena 1 och 2 lämnas utan vidare åtgärd i avvaktan på resultatet av det pågående arbete.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att beslut om godkännande av ämnen, inklusive glyfosat, ska fattas på vetenskaplig grund och konstaterar att regeringen också anser att vetenskapliga bedömningar ska respekteras. Utskottet avstyrker därmed motion 2017/18:3516 (SD).

Global ramkonvention för farliga kemikalier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en global ramkonvention för farliga kemikalier.

Jämför reservation 13 (V).

Motionen

I kommittémotion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 1 anförs att Sverige bör verka för en global ramkonvention för farliga kemikalier. Det finns i dag en internationell kemikaliestrategi genom FN under förkortningen SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Här fattas beslut om vilka viktiga kemikaliefrågor man ska arbeta med på global nivå. År 2015 antogs t.ex. ett frivilligt globalt program för information om kemiska ämnen i varor. Motionärerna anser att detta strategiska arbete är av betydande värde för att minska spridningen av farliga kemikalier men anser att SAICM borde utvecklas till en global ramkonvention med bindande överenskommelser mellan länderna.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Det globala målet för kemikalier som finns i dag inom hållbarhetsmålen och FN:s globala kemikaliestrategi SAICM sträcker sig fram till 2020. Senast 2020 ska världens länder producera och använda kemikalier på ett sådant sätt att skadliga effekter på människors hälsa och miljön blir så begränsade som möjligt. Världssamfundet beslutade 2002 om detta vid toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg. Den globala kemikaliestrategin SAICM har ett mål som är utformat på samma sätt. FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro i juni 2012 bekräftade på nytt detta mål.

Det finns flera internationella överenskommelser som till viss del redan i dag hanterar de globala utmaningarna med kemikalier. Ett ständigt utvecklingsarbete pågår inom ramen för dessa överenskommelser, och

parterna har under senare år fattat flera beslut som bidrar till att öka våra chanser att nå en säker hantering av kemikalier till 2020.

FN antog i september 2015 den s.k. Agenda 2030, som innehåller 17 nya globala hållbarhetsmål och ersätter de tidigare millenniemålen från 2000. Hållbarhetsmålen bryts ned i 169 delmål som innehåller både SAICM:s mål för 2020 (delmål 12.4) och en rad andra formuleringar med tydlig koppling till kemikaliekontroll. Genom att kemikaliefrågan har förts in i flera delar av agendan tydliggörs att en säker kemikaliehantering kan ha en direkt positiv effekt på övergripande målsättningar inom hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning, som tillgång till rent vatten eller en förbättrad hälsa (skr. 2015/16:169).

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) redovisas att det globala målet för kemikalier inte kommer att nås till 2020, och det finns således även i fortsättningen ett behov av att på global nivå kunna hantera ämnen som sprids internationellt och som kan ge stora problem. Kemikalier och marint skräp sprids över nationella gränser. Långlivade kemikalier och plaster kan röra sig med luft- och vattenströmmar och påverka långt från källan. För kemikalier och avfall arbetar man nu med att besluta om en ny plattform för den globala kemikalie- och avfallspolitiken efter 2020. Inom ramen för detta ser regeringen behov av att effektivare kunna ge en internationell respons på globala hälso- eller miljöproblem orsakade av den ökande och komplexa mängden kemikalier.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen en särskild satsning på att utveckla Kemikalieinspektionens arbete med den globala kemikaliekontrollen, och anslaget föreslås ökas med 3 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 3 miljoner kronor per år. Den 13 december 2017 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115).

Utskottet har behandlat frågan om globalt kemikaliearbete tidigare, bl.a. i betänkande 2016/17:MJU7 Giftfri vardag. Utskottet anförde då följande:

Utskottet anser att det är glädjande att den s.k. Agenda 2030 med FN:s nya hållbarhetsmål innehåller en rad formuleringar med tydlig koppling till kemikaliekontroll. Vidare välkomnar utskottet att regeringen avser att verka för ett stärkt genomförande av befintliga begränsningsinstrument och ett framtida rättsligt bindande internationellt ramverk för farliga kemikalier eftersom detta kan ge en effektiv internationell respons och reglering av den ökande mängden farliga kemikalier.

I skrivelse 2015/16:169 Giftfri vardag framhåller regeringen att den ser ett behov av att skapa en vision eller en målbild för arbetet med att långsiktigt säkerställa och upprätthålla en säker kemikaliehantering, som kopplar till hållbar utveckling. Regeringen driver på för att SAICM behålls och kan utgöra en grund för det framtida arbetet. Till skillnad från kemikalie- och avfallskonventionerna är SAICM:s arbete inte inriktat på ett eller flera enskilda ämnen utan på riskhantering av kemikalier i stort. En annan

särskiljande faktor är att SAICM går över sektorsgränserna, där hälsa och miljö värderas lika.

Den 4–6 december 2017 deltog miljöminister Karolina Skog på FN:s miljömöte Unea-3 i Nairobi, Kenya, och tog upp frågor som att en hållbar hantering av kemikalier och avfall har direkta kopplingar till jämställdhet, hälsa, klimat och fattigdomsbekämpning. Sverige vill se att världens länder enas om ett nytt tydligt och ambitiöst ramverk för kemikalier och avfall, med bindande element, som sträcker sig bortom 2020. Vid Unea-3-mötet antogs en ministerdeklaration för att stärka arbetet mot föroreningar. Vid mötet antogs även 14 resolutioner för att bl.a. kraftigt minska utsläppen av marint skräp, luftföroreningar och kemikalier, kopplat till människors hälsa. EU:s resolution om miljö och hälsa antogs också under mötet. Resolutionen tydliggör sambandet mellan föroreningar och skadliga effekter på människors hälsa, och medlemsstaterna uppmanas bl.a. att aktivt engagera sig i arbetet med SAICM och en sund hantering av kemikalier och avfall efter 2020.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att det globala målet för kemikalier inte kommer att nås till 2020 och att det krävs ett fortsatt engagemang på den globala nivån. Utskottet delar regeringens syn att en hållbar hantering av kemikalier har direkta kopplingar till jämställdhet, klimat, hälsa och fattigdomsbekämpning. Det är därför angeläget att regeringen på global nivå fortsätter att verka för ett nytt tydligt och ambitiöst rättsligt bindande ramverk för kemikalier och avfall som sträcker sig bortom 2020. Utskottet vill framhålla vikten av att kunna ge en internationell respons på globala hälso- och miljöproblem orsakade av den ökande och komplexa mängden av kemikalier.

Utskottet föreslår mot den redovisade bakgrunden att motion 2017/18:2334 (V) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd i avvaktan på resultat av pågående arbete.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bly i jaktammunition, innehållsförteckning för textilier, ett substitutionscentrum och omvänd bevisföring för kemikalier.

Jämför reservation 14 (V) och 15 (C).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 14 bör regeringen återkomma med förslag på förbud mot att använda bly i jaktammunition. Att bly i jaktammunition är både ett hälso- och ett

miljöproblem har redan tidigare konstaterats, och många andra länder har förbud eller delvis förbud mot att använda bly i jaktammunition.

Annie Lööf m.fl. (C) anför i partimotion 2017/18:3686 yrkande 42 att det bör införas innehållsförteckningar för textilier för att skapa transparens, stärka konsumentskyddet och medvetandegöra ett plaggs innehåll. Kläder, skor och textilier finns i vår närhet alla dygnets timmar, och ämnen i dessa varor kan ha stor påverkan på både människor och miljön.

I kommittémotion 2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 7 framhålls vikten av att i samverkan med näringslivet inrätta ett substitutionscentrum. Att i enlighet med substitutionsprincipen ersätta bevisat farliga ämnen med säkrare alternativ är ett viktig led för att uppnå målet Giftfri miljö, och därför bör ett substitutionscentrum inrättas. Det är centralt att centrumet inrättas i samverkan med näringslivet eftersom dess tänkta målgrupp till stor del utgörs av företagare.

Möjligheten med omvänd bevisföring för nya kemikalier efterfrågas i motion 2017/18:3022 av Jan Lindholm (MP) i denna del. Det borde vara lag på att kemikalier bevisas vara ofarliga innan de släpps ut på marknaden.

Kompletterande uppgifter

Bly i jaktammunition

I sitt svar på skriftlig fråga 2016/17:1262 Förbud mot bly i ammunition vid jakt anför miljöminister Karolina Skog följande:

Bly är ett av de giftigaste ämnen vi känner till, både för människors hälsa och för miljön. Sverige har därför arbetat aktivt på flera arenor inom EU för att stärka skyddet för människa och miljö. Ett exempel är att Sverige har tagit fram ett förslag till förbud mot bly i konsumentvaror. Ett annat exempel är att Sverige har stämt EU-kommissionen för dess beslut att bevilja tillstånd för användning av blykromatpigment. Vi menar att beslutet strider mot EU:s kemikalieförordning Reach eftersom det finns många mindre farliga alternativ.

Reglering av bly i ammunition är en fråga som har diskuterats under många år på grund av de hälso- och miljörisker som användningen medför. Redan i dag är användning av blyammunition förbjuden i våtmarker, vid skytte som inte är jakt och vid jakt över grunda vatten i Sverige. Liknande regler finns i en del andra länder i EU.

Kommissionen har bett Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa, att ta fram ett förslag till begränsning för blyammunition i våtmark i hela EU under Reach. Jag välkomnar detta initiativ.

Som nämns ovan har den europeiska kemikaliemyndigheten Echa tagit fram ett förslag om att under Reach begränsa användningen av bly i hagel som används inom våtmarker eller där förbrukade skott skulle kunna landa inom våtmarker, inklusive skjutbanor inom våtmarker. Förslaget var på offentligt samråd fram till den 21 december 2017. Echans vetenskapliga kommittéer, riskbedömningskommittén och den samhällsekonomiska kommittén, ska sedan skriva ett yttrande som skickas till kommissionen. Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen borde det hända under sommaren 2018.

Kommissionen förbereder sedan ett förslag till beslut som alla medlemsländer röstar om.

Vid debatt av interpellation 2016/17:442 Nya åtgärder för miljömålen har miljöministern redovisat följande:

Vi vet mycket om tillståndet för miljön i Sverige. Vi har det väl förspänt eftersom vi har en fantastiskt god miljöövervakning med mycket information. Vi vet exempelvis vilka effekter spridningen av bly har på däggdjur och annat, och bly är ett mycket farligt ämne. Vi har också ett antal metoder för att agera.

När det gäller kemikalier är den viktigaste substitution, alltså att man tillsammans med näringslivet hittar alternativa metoder så att man senare kan gå fram med ett förbud om det behövs. Det är viktigt vad gäller ammunition men också generellt för produkter vi producerar.

Det är också alltid värt att kommentera att det i arbetet med denna förändring, i substitutionsarbetet, i kemikaliearbetet, i arbetet med att hitta bättre bränslen, hållbara fossilfria bränslen till våra transporter, i arbetet med att utveckla ny teknik och i arbetet med hur vi ska bygga städer och tätorter hållbara finns enorma möjligheter för Sverige som land, för vårt näringsliv och för vår generella kunskapsutveckling. Även här har vi det väl förspänt med en forskning som ligger i framkant och ett näringsliv som ligger på och vill vara delaktigt. Det ger mig hopp för framtiden.

Precis som miljöministern anför ovan lyfter regeringen i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) fram att en viktig åtgärd i kemikaliepolitiken är att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ. Regeringen har därför inrättat ett substitutionscentrum vid Rise i Borås vars syfte är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker.

Textilier

I budgetpropositionen för 2018 redovisas att det i Sverige och Norden pågår ett intensivt arbete för att textilier ska återanvändas och återvinnas, i stället för att slängas i hushållsavfallet. Textilier som nyproduceras bör också vara giftfria. Naturvårdsverket, andra myndigheter, kommuner, textilbranschen och forskare i Sverige och Norden arbetar för en mer hållbar textilbransch. Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen tagit fram förslag för hur hantering av textilier kan göras mer hållbar. På nordisk nivå har en gemensam handlingsplan tagits fram.

Konsumtionen av textila varor har ökat betydligt under de senaste årtiondena. Textila material produceras i stora kvantiteter och ingår i en mängd varor som används brett i samhället. Ökande konsumtion och produktion av textila varor medför även ökad användning av råmaterial, vatten, mark och kemiska ämnen. Stora volymer kemikalier används för produktion av textilier, från tillverkning av textilt fibrer och råmaterial till behandling av de färdiga textilvarorna. Inom ramen för samverkansprogrammet Cirkulär och biobaserad ekonomi hölls ett rundabordssamtal om den hållbara textila

värdekedjan under 2017. Samtalet utmynnade i att aktörerna såg behovet av att det skapas en nationell arena för hållbara textilier.

Vidare anser regeringen att det är viktigt att vardagsnära produkter som många människor exponeras för är säkra och så långt möjligt giftfria. När det gäller farliga ämnen i textilier verkar regeringen för utvecklad lagstiftning på EU-nivå. Regeringen har bl.a. gemensamt med de nordiska länderna drivit på för att Europeiska kommissionen ska vidta åtgärder för att främja en hållbar utveckling av textilier och mode.

I budgetpropositionen föreslår regeringen en satsning på hållbara textilier, vilket bl.a. bidrar till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Som en del av denna satsning vill regeringen stödja utvecklingen av hållbara affärsmodeller bland små och medelstora företag och att kunskapen hos konsumenterna ska öka för en mer hållbar konsumtion av textilier och en ökad återanvändning. Regeringen ser också behov av att stärka olika aktörers arbete med hållbara textilier. Regeringen föreslår att Naturvårdsverkets anslag ökas med 7 miljoner kronor 2018. Därefter beräknas anslaget ökas med 7 miljoner kronor per år 2019–2020. Regeringen föreslår även att anslaget för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande ökas med 8 miljoner kronor 2018. För 2019–2022 beräknas anslaget ökas med 8 miljoner kronor per år. Den 13 december 2017 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115).

Regeringens ambition är att Sverige ska bli världsledande i hållbar produktion och konsumtion av textilier och mode. Här finns stora möjligheter eftersom svenska företag är bland de mest innovativa i världen. Svensk industri och svenskt kunnande kan bidra till att lösa en enorm global miljöutmaning (Miljö- och energidepartementet).

Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har inlett en flerårig satsning för att minska textilkonsumtionens negativa miljöpåverkan. Den 12 oktober 2017 hölls det första dialogmötet med temat Verktyg, metoder och goda exempel för hållbar textilproduktion och konsumtion – med fokus på miljö och kemikalier. Dialogen kommer att pågå under tre år med två dialogmöten per år. Dialogen kommer att belysa olika teman med koppling till hållbar hantering av textilier och bedrivs i samarbete med aktörer inom textilområdet, som myndigheter, forskare, textilbranschen, frivilligorganisationer och avfallshanterare.

I Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2018 har myndigheten fått ett uppdrag att informera om hållbar konsumtion av textilier. Naturvårdsverket ska ansvara för att informationsinsatser genomförs för att öka kunskapen hos konsumenterna för en mer hållbar konsumtion av textilier, genom t.ex. ökad återanvändning och återvinning. Naturvårdsverket ska samarbeta med Konsumentverket och Kemikalieinspektionen. Insatserna ska omfatta konsumenternas kunskap om textiliers miljö- och hälsopåverkan i alla led i värdekedjan. Uppdraget bör inledas med en nulägesanalys för att kunna följa effekten av åtgärden över tid och för att möjliggöra målgruppsanpassning av

informationsinsatsen. Nulägesanalysen ska identifiera konsumenters kunskap om textiliers miljö- och hälsopåverkan, hur konsumenter agerar i dag och hur de vill och kan agera för att minska sin miljöpåverkan av konsumtion av textilier. Naturvårdsverket ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 28 februari 2021 och en delredovisning av arbetet senast den 28 februari 2019.

Det pågår även hållbarhetsarbete inom textil- och modebranschen, t.ex. Higgindex, som är ett verktyg utvecklat av branschen för att bedöma en produkts miljömässiga och sociala hållbarhet under dess hela livscykel, från material till försäljning. Det finns planer på en version som inkluderar en poängskala utformad för att kommunicera en produkts hållbarhetspåverkan för konsumenter och andra intressenter.

Substitutionscentrum

Som nämnts tidigare i betänkandet anför regeringen i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att en viktig åtgärd i kemikaliepolitiken är att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ. För att påskynda detta arbete tillsatte regeringen i mars 2016 en utredning för att utreda förutsättningarna för att inrätta ett centrum för ökad substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor (dir. 2016:25). Syftet med ett sådant centrum är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet den 31 mars 2017 (SOU 2017:32).

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att ett centrum för substitution av farliga kemikalier inrättas och ökar Kemikalieinspektionens möjlighet att bistå centrumet med vetenskaplig kompetens. Regeringen föreslår att Kemikalieinspektionens anslag ökas med 10 miljoner kronor 2018 för detta ändamål. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år. Den 13 december 2017 biföll riksdagen fördelningen av anslagen inom utgiftsområde 20 i enlighet med regeringens och miljö- och jordbruksutskottets förslag (bet. 2017/18: MJU1, rskr. 2017/18:115).

I november 2017 beslutade regeringen att ett substitutionscentrum ska inrättas. Centrumet ska stötta företag som vill byta ut farliga kemikalier i sina varor och kommer att fungera som en oberoende nod mellan företag, organisationer, branscher, akademi, institut och myndigheter. Målet är att centrumet ska bidra till att farliga ämnen i varor och kemiska produkter byts ut. Regeringen ser också att centrumet kommer att bidra till att stärka svenska företags konkurrenskraft genom att mindre företag får stöd i att utveckla sitt kemikaliearbete. Centrumet inrättas vid Rise i Borås. Regeringen föreslår att 7 miljoner kronor per år avsätts under 2018–2020, och Rise satsar 5 miljoner kronor per år för ändamålet. På sikt är målsättningen att centrumet ska vara självfinansierande, genom medlemsavgifter från de företag som deltar. Av

Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2018 framgår att de ska betala ut 7 miljoner kronor till Substitutionscentrum vid Rise.

Omvänd bevisföring i kemikalielagstiftningen

Regeringen anför i skrivelse 2015/16:169 Giftfri vardag att den prioriterar arbetet för att uppnå en giftfri miljö för att våra barn och barnbarn ska kunna växa upp utan att påverkas av hormonstörande ämnen eller dricksvatten som blivit förorenat av hälsofarliga ämnen. Det är viktigt att påverka utvecklingen av kemikalielagstiftningen inom EU. När EU:s regelverk inte räcker, eller om utveckling av regelverket inte bedöms vara en framkomlig väg, ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. Förebyggande åtgärder och utfasning av särskilt farliga ämnen bör säkerställas genom förbättrad information om utbyte av farliga ämnen, förbättrad information om produkters återvinningsbarhet, krav på information om innehåll av särskilt farliga ämnen i varor och genom ytterligare begränsningar av särskilt farliga ämnen i befintlig produktlagstiftning. Utgångspunkten är försiktighetsprincipen, att farliga ämnen byts ut (se ovan för inrättandet av substitutionscentrum) och att förorenaren betalar. Regeringen vill främja fler giftfria alternativ.

Som nämnts tidigare i betänkandet är kemikaliereglerna i hög grad harmoniserade inom EU. Förordningen (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, den s.k. Reachförordningen, handlar om produktion och säkert användande av kemikalier. Grundprincipen i förordningen är att den som tillverkar eller importerar kemiska ämnen i mängder om minst 1 ton per år ska registrera dessa hos Echa. Ju större mängd av ämnet som man tillverkar eller importerar, desto mer information ska ingå i registreringen. Ämnen som inte är registrerade får inte släppas ut på EU-marknaden. I princip omfattas alla kemiska ämnen av Reach. Det betyder att kemiska ämnen i t.ex. rengöringsprodukter och målarfärger och i varor som kläder, möbler och hushållsapparater omfattas, och därför påverkas de flesta företag i EU av förordningen.

Reachförordningen lägger bevisbördan på företagen. För att uppfylla kraven i förordningen måste företag identifiera och hantera de risker som är kopplade till de ämnen de tillverkar eller importerar och säljer inom EU och EES-länderna Norge, Island och Liechtenstein. De måste visa att ämnet kan användas på ett säkert sätt, och de ska ge information till användarna om lämpliga riskhanteringsåtgärder.

EU kan förbjuda farliga ämnen om riskerna med dem inte går att hantera. Det kan även krävas tillstånd för att få använda vissa ämnen i EU.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det i dag är förbjudet att använda blyammunition i våtmarker, vid skytte som inte är jakt och vid jakt över grunda vatten i Sverige

och noterar att det pågår ett samråd inom EU om att införa en liknande begränsning på EU-nivå. I sammanhanget vill utskottet även framhålla vikten av substitution av farliga ämnen mot mindre farliga. Utskottet välkomnar regeringens inrättande av ett substitutionscentrum och anser att det kommer att spela en stor roll i arbetet med att byta ut och ersätta farliga kemikalier.

Utskottet föreslår med det anförda och i avvaktan på resultatet av pågående arbete att motion 2017/18:2334 (V) yrkande 14 lämnas utan vidare åtgärd.

Utskottet välkomnar regeringens satsning på hållbara textilier. Med anledning av den ökade konsumtionen av textilier ser utskottet ett behov av att agera på området, och det är därför positivt att ett av de prioriterade områdena för regeringens satsning är ökad kunskap hos konsumenter för en mer hållbar konsumtion av textilier. Regeringens ambition att Sverige ska bli världsledande i hållbar produktion och konsumtion av textilier och mode är ett viktigt steg för att bl.a. uppnå miljömålet Giftfri miljö. Med anledning av de satsningar som regeringen gjort och i avvaktan på resultatet av pågående arbete föreslår utskottet att motion 2017/18:3686 yrkande 42 lämnas utan vidare åtgärd.

Utskottet konstaterar att regeringen har inrättat ett substitutionscentrum vid Rise i Borås och att detta ska fungera som en oberoende nod mellan företag, organisationer, branscher, akademi, institut och myndigheter. Mot bakgrund av detta kan motion 2017/18:3350 (M) yrkande 7 i allt väsentligt anses vara tillgodosedd och därmed lämnas utan vidare åtgärd.

Den europeiska kemikalielagstiftningen är uppbyggd på så sätt att företagen måste identifiera och hantera de risker som är kopplade till de ämnen de tillverkar eller importerar och säljer inom EU och EES-länderna Norge, Island och Liechtenstein. Företagen är ansvariga för att ge information om lämpliga riskhanteringsåtgärder och hur man kan använda ämnet på ett säkert sätt. Utskottet noterar att regeringen arbetar aktivt på olika sätt med att ersätta farliga ämnen med mindre farliga. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2017/18:3022 (MP) i denna del.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett antal motionsyrkanden (S, M, SD, MP, C, V, L, KD) om kemikaliepolitik som rör förslag som behandlats tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD), 3 (C), 4 (V), 5 (L) och 6 (KD).

Utskottets ställningstagande

De motionsförslag som tas upp i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet tidigare har behandlat under valperioden i betänkandena

2014/15:MJU7 Kemikaliepolitik, 2015/16:MJU18 Miljöbalken och EU:s kemikalielagstiftning, 2016/17:MJU7 Giftfri vardag och 2016/17:MJU23 En livsmedelsstrategi för Sverige. Utskottet ser ingen anledning att nu göra någon annan bedömning när det gäller de väckta förslagen och avstyrker därför yrkandena.

Reservationer

1. Miljösanktionsavgifter, punkt 3 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 12.

Ställningstagande

Mellan 2012 och 2016 gjorde Kemikalieinspektionen 664 anmälningar till åklagare om misstänkta miljöbrott. Av de färdighandlagda ärendena har hela 87 procent lagts ned och endast 13 procent lett till böter för företagen.

Kemikalieinspektionen har lämnat ett förslag till regeringen att en del av de lagöverträdelser som myndigheten i dag anmäler till åklagare i stället ska leda till miljösanktionsavgifter. Regeringen gav 2016 i uppdrag åt Miljötillsynsutredningen att undersöka möjligheterna till en sanktionsväxling på kemikalieområdet. Utredningen har bedömt att en sanktionsväxling kan leda till ett effektivare system.

Vänsterpartiet anser att miljösanktionsavgifter skulle ge snabbare och effektivare straff för företag som säljer varor med förbjudna kemikalier och skapa bättre förutsättningar för att lagstiftningen följs. Regeringen bör därför återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljösanktionsavgifter införs vid kemikaliebrott.

2. En giftfri miljö, punkt 4 (SD)

av Martin Kinnunen (SD) och Cassandra Sundin (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:929 av Josef Fransson m.fl. (SD) yrkande 2 och
avslår motionerna

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4 och
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39.

Ställningstagande

Den 1 juli 2017 infördes en skatt på elektronikprodukter, en s.k. kemikalieskatt. Sverigedemokraterna menar att denna skatt aldrig borde ha införts eftersom den kommer att påverka Sverige negativt och endast marginellt kommer att minska exponeringen för vissa farliga kemikalier. Regeringen bör göra ett omtag i frågan och återkomma med en ny strategi om hur man ska arbeta mot potentiellt farliga kemikalier. Detta är generellt frågeställningar som bör hanteras i samarbete med andra länder.

3. En giftfri miljö, punkt 4 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39 och
avslår motionerna

2017/18:929 av Josef Fransson m.fl. (SD) yrkande 2 och
2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Som konsument ska man kunna vara säker på att varor och livsmedel i ens omgivning inte innehåller skadliga ämnen. Centerpartiet ser en utveckling mot ett giftfritt kretsloppssamhälle som en förutsättning för att minska miljöpåverkan och nå klimatmålen samtidigt som vi kan skapa jobbtillfällen och främja tillväxt. Sverige har stor potential att skapa innovativa förnybara material och produkter som kräver mindre energi- och materialåtgång, bl.a. genom att nyttja möjligheterna som finns i skogsråvaran. Sverige ligger också i framkant när det gäller att skydda barn och vuxna mot skadliga kemikalier, och vi återvinner betydligt mer än i övriga Europa. Det är dock fortfarande en stor utmaning att nå en ekonomi med cirkulära och giftfria kretslopp.

Kemikalier är nödvändiga och viktiga i vår vardag. Kemikalier kan dock utgöra ett hot mot hälsan, framför allt hos barn, om fel ämne används eller det används på fel sätt. När det gäller produkter som vi kommer i kontakt med dagligen som livsmedel, vatten och kosmetika behöver försiktighetsprincipen

tillämpas. Det finns även utmaningar att hantera när det gäller lagstiftningen om exponering för och användning av kemikalier.

4. En giftfri miljö, punkt 4 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4 och
avslår motionerna

2017/18:929 av Josef Fransson m.fl. (SD) yrkande 2 och
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att det behövs en uttalad strategi för hur Sverige ska kunna uppnå en giftfri miljö när EU:s beslut på området brister eller dröjer längre än vad som anses acceptabelt för människors hälsa eller miljön. Av detta skäl har vi förslag på mer långtgående nationella regleringar och förbud mot de farligaste ämnena. Vår bedömning är att det är nödvändigt för att säkra högt ställda mål för människors hälsa och för våra ekosystem i enlighet med miljö kvalitetsmålen. Det behövs därför i närtid en åtgärdsplan som bl.a. bör omfatta nationella förbud mot en rad hormonstörande ämnen samt nationella förbud mot och begränsningar av kemikalier som inte bedöms regleras inom rimlig tid inom EU för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

5. Begränsning av hormonstörande ämnen, punkt 5 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 2 i denna del och
avslår motionerna

2017/18:1389 av Åsa Westlund (S) yrkandena 1–3 och

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2 i denna del.

Ställningstagande

Ett Sverige fritt från gifter är en prioriterad fråga i miljöpolitiken. Alla ska kunna vara förvissade om att de produkter som de köper inte är skadliga för dem eller miljön. I Sverige har vi nationella miljömål för att säkerställa en giftfri vardag. På EU-nivå pågår arbetet med att ta fram en strategi för en giftfri miljö, men arbetet går långsamt. Reglerna om användning och utsläpp på marknaden av kemikalier är harmoniserade inom EU, vilket gör att utveckling och tillämpning på EU-nivå är av avgörande betydelse. Centerpartiet anser att EU måste öka takten när det gäller att begränsa användningen av eller fasa ut särskilt farliga ämnen som hormonstörande ämnen.

6. Begränsning av hormonstörande ämnen, punkt 5 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2 i denna del och avslår motionerna

2017/18:1389 av Åsa Westlund (S) yrkandena 1–3 och

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 2 i denna del.

Ställningstagande

EU:s kemikalielagstiftning Reach har höga ambitioner men är i praktiken alltför urvattnad. Reachförordningen är därför i stort behov av förändringar för att förbättra hanteringen av kemikalier inom EU. Under 2017 pågick en översyn av Reachförordningen. I samband med översynen anser Vänsterpartiet att Sverige bör ta initiativ till att skärpa Reachförordningens regler inom en rad områden. Lagstiftningen bör bl.a. revideras så att hormonstörande ämnen regleras i ökad grad. Dessutom måste EU:s regler för leksaker förbjuda förekomsten av hormonstörande och allergiframkallande ämnen i alla sådana varor.

7. Förbud mot farliga ämnen, punkt 6 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkandena 5, 8, 10 och 11.

Ställningstagande

Det behövs en uttalad strategi för hur Sverige ska kunna uppnå en giftfri miljö när EU:s beslut på området brister eller dröjer längre än vad som anses acceptabelt för människors hälsa eller miljön. Av detta skäl har Vänsterpartiet förslag på mer långtgående nationella regleringar och förbud mot de farligaste ämnena.

Ftalater är en grupp kemiska ämnen som bl.a. används som mjukgörare i plast. Några ftalater misstänks vara så skadliga att de är förbjudna i alla leksaker och babyprodukter. I februari förra året erkände EU för första gången att fyra ftalater är hormonstörande för människor, och dessa förs nu upp på den s.k. kandidatlistan. Vänsterpartiet välkomnar EU:s visserligen sena agerande men anser att Sverige bör gå före med ett nationellt förbud mot ftalater i textilier, leksaker och babyprodukter.

Flamskyddsmedel är ett kemiskt ämne som används för att fördröja att material börjar brinna. Det finns även flamskyddsmedel som innehåller brom, och dessa är de mest problematiska eftersom de finns kvar länge i naturen, samlas i olika organismer, däribland människor, och ofta är giftiga. Flera av de farligaste flamskyddsmedlen är förbjudna i t.ex. elektroniska varor. Den borgerliga regeringen tog 2006 bort det rådande förbudet mot det bromerade flamskyddsmedlet deka-BDE. Det är ett ämne som på många sätt liknar miljögifterna PCB och DDT. Vänsterpartiet anser att ett förbud mot deka-BDE bör återinföras och utökas med förbud mot andra farliga bromerade flamskyddsmedel.

Ämnet nonylfenoletoxilat, som bl.a. finns i textilier, bryts ned i naturen till det hormonstörande ämnet nonylfenol, som är giftigt för fiskar och andra vattenlevande organismer. EU har beslutat att förbjuda dessa ämnen, men förbudet kommer inte att träda i kraft förrän 2021. Vänsterpartiet anser att ett nationellt förbud bör införas snarast för att begränsa barns exponering för dessa ämnen.

Användningen av silver, triklosan och triklokarban blir allt vanligare, och dessa kan finnas i bl.a. sportkläder, deodoranter, strumpor, tandborstar och tvättmaskiner. Ämnena kan bidra till utvecklingen av resistent bakterier.

Vänsterpartiet anser att det bör införas ett förbud mot triklosan, triklokarban och silver som tillsatser i olika konsumentprodukter.

8. Farliga ämnen i byggprodukter, punkt 7 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkandena 40, 52 och 53.

Ställningstagande

Kemikalier är nödvändiga och viktiga i vår vardag. Kemikalier kan dock utgöra ett hot mot hälsan, framför allt hos barn, om fel ämne används eller det används på fel sätt. Ett område där det krävs mer åtgärder för att säkerställa en giftfri vardag är enligt Centerpartiet kemikalieanvändningen i byggmaterial och byggvaror. Detta är material som vi är i kontakt med i våra hem, på arbetet och i vård och omsorg, men där man som enskild har små möjligheter att välja vad man omger sig med. Erfarenheter från tidigare misstag och okunskap om t.ex. radon visar vilka långsiktiga konsekvenser materialval kan få.

Centerpartiet vill att innehållet av farliga ämnen i byggprodukter ska regleras och att det införs ett europeiskt regelverk med krav på redovisning av kemikalieinnehåll i byggmaterialet och att det syns på innehållsdeklarationen. I Sverige vill vi påskynda arbetet och skydda konsumenterna från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak och utreda möjligheten att låta dem omfattas av kemikalieskatt.

9. Högfluorerade ämnen, punkt 8 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 50 och
avslår motionerna
2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9 och

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Högfluorerade ämnen, s.k. PFAS-ämnen, är en grupp ämnen med liknande egenskaper som har långlivade skadliga effekter för naturen och misstänks vara cancerframkallande och hormonstörande för människor. De används som textil- och läderimpregnering men finns även i rengöringsmedel, papper, livsmedelsförpackningar och vissa brandskum. I de brandskum som bl.a. försvaret använder är det svårt att helt fasa ut PFAS. Centerpartiet anser dock att användningen av PFAS i brandskum bör begränsas och att regler bör införas för kontroll av användning och uppsamling av PFAS.

10. Högfluorerade ämnen, punkt 8 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9 och avslår motionerna

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 5 och

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 50.

Ställningstagande

Det behövs en uttalad strategi för hur Sverige ska kunna uppnå en giftfri miljö när EU:s beslut på området brister eller dröjer längre än vad som anses acceptabelt för människors hälsa eller miljön. Av detta skäl har Vänsterpartiet förslag på mer långtgående nationella regleringar och förbud mot de farligaste ämnena.

Perfluoroktansyra (PFOA) tillhör gruppen perfluorerade ämnen och återfinns nästan överallt i miljön. Ämnet kan finnas i bl.a. impregnerade papper och textilier, rengöringsmedel och brandskum. PFOA bryts inte ned i naturen, är reproduktionsstörande och misstänks vara cancerframkallande för människor. En reglering av PFOA är beslutad inom EU och kommer att träda i kraft om två år, med vissa undantag där det blir en längre övergångsperiod.

Vidare arbetar Sverige och Tyskland för att de värsta högfluorerade ämnena ska förbjudas inom EU. Det kommer dock att ta lång tid innan det eventuellt blir verklighet. Vänsterpartiet anser att Sverige ska gå före och införa ett nationellt förbud mot PFOA och PFOA-liknande ämnen i varor som barn

kommer i kontakt med, i kläder och i varor som kommer i kontakt med livsmedel.

11. Högfluorerade ämnen, punkt 8 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 5 och
avslår motionerna
2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9 och
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 50.

Ställningstagande

Många dricksvattentäkter i Sverige är förorenade med långlivade och giftiga per- och polyfluorerade kemikalier, s.k. PFAS-ämnen. Dricksvattentäkterna för så många som 3,5 miljoner invånare i vårt land kan vara förorenade av PFAS.

Det förekommer olika PFAS-föreningar i ett antal produkter och tillämpningsområden, däribland brandsläckningsskum och inom olika industriella processer. I dag är endast en av PFAS-föreningarna förbjuden, nämligen PFOS. Många av de andra PFAS-föreningarna har dock liknande miljö- och hälsoegenskaper. Det är därför angeläget med ett helhetsgrepp på denna kemikaliegrupp. Kristdemokraterna föreslår ett förbud mot alla PFAS-ämnen, förutom de ämnen där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla.

12. Växtskyddsmedel m.m., punkt 9 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:1149 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 17 och
avslår motionerna

2017/18:3011 av Annika Lillemets m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt 2017/18:3516 av Josef Fransson (SD).

Ställningstagande

Kemiska bekämpningsmedel är fortfarande den vanligaste bekämpningsmetoden mot oönskade växter och djur inom jordbruket. Kemikalier från bekämpningen ger negativa effekter för den biologiska mångfalden och kan på både kort och lång sikt påverka människors hälsa. Nedbrytnings- och omsättningstiden för bekämpningsmedel i grundvatten är mycket lång, vilket innebär att ämnen som har läckt till grundvattnet ofta stannar kvar en mycket lång tid.

Försäljningen av bekämpningsmedel till jordbruket, inklusive frukt- och trädgårdsodlingen, minskade 2016 med drygt 201 ton till 1 619 ton. Vänsterpartiet ser positivt på den minskade försäljningen av bekämpningsmedel men saknar ett nationellt strategiskt arbete för att fasa ut användningen och anser därför att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av kemiska bekämpningsmedel.

13. Global ramkonvention för farliga kemikalier, punkt 10 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Det finns i dag en internationell kemikaliestrategi under FN, den s.k. SAICM-strategin (Strategic Approach to International Chemicals Management). Här fattas beslut om vilka viktiga kemikaliefrågor man ska arbeta med på global nivå. Till exempel antogs 2015 ett frivilligt globalt program för information om kemiska ämnen i varor.

Vänsterpartiet anser att detta strategiska arbete är av betydande värde för att minska spridningen av farliga kemikalier. Dock borde SAICM utvecklas till en global ramkonvention för farliga kemikalier med bindande överenskommelser mellan länderna, och Sverige bör verka för detta.

14. Förbud mot bly i jaktammunition, punkt 11 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 14.

Ställningstagande

Nyligen konstaterades i en studie att kungsörnar som äter inälvor som lämnats kvar från jakten blir förgiftade om djuren skjutits med blyhaltig ammunition eller om örarna äter skadskjutna djur. Splitter från blykulor orsakar förgiftning, vilket försämrar örarnas flygförmåga. Analyser indikerar dock att redan låga blyhalter kan öka dödsrisken hos kungsörn. Blyproblemet är förmodligen inte bara begränsat till älgjakten utan förekommer vid all jakt där blyammunition används och där även skadskjutna djur utgör giftig föda för örnar och andra asätare. Att bly i jaktammunition är både ett hälso- och miljöproblem har redan tidigare konstaterats, och många andra länder har förbud eller delvis förbud mot att använda bly i jaktammunition. Vänsterpartiet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på förbud mot att använda bly i jaktammunition.

15. Innehållsförteckning för textilier, punkt 12 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3686 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 42.

Ställningstagande

Kemikalier är nödvändiga och viktiga i vår vardag. Kemikalier kan dock utgöra ett hot mot hälsan, inte minst hos barn, om fel ämne används eller det används på fel sätt. När det gäller produkter vi dagligen kommer i nära kontakt med som livsmedel, vatten och kosmetika behöver försiktighetsprincipen

tillämpas. Kläder, skor och textilier finns i vår närhet alla dygnets timmar, och ämnen i dessa varor kan ha stor påverkan på både miljön och människor. Centerpartiet vill införa en innehållsförteckning för textilier för att skapa transparens, stärka konsumentskyddet och medvetandegöra ett plaggs innehåll.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (M)

Maria Malmer Stenergard (M), Åsa Coenraads (M), Gunilla Nordgren (M) och Jesper Skalberg Karlsson (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (SD)

Martin Kinnunen (SD) och Cassandra Sundin (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuell motion men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (C)

Kristina Yngwe (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella parti- och kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (V)

Jens Holm (V) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (L)

Lars Tysklind (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella

parti- och kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

6. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (KD)

Lars-Axel Nordell (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:480 av Mathias Tegnér (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljöövervakning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behandla kemikalier i grupp och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:839 av Peter Jeppsson m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera Reachförordningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:929 av Josef Fransson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till en ny strategi om hur man ska arbeta mot potentiellt skadliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1149 av Jens Holm m.fl. (V):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användning av kemiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1389 av Åsa Westlund (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet med hormonstörande ämnen så att människors exponering för sådana ämnen minskar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att hormonstörande ämnen definieras som särskilt farliga ämnen i enlighet med Reachförordningen eller på motsvarande sätt i enlighet med annan lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska prioritera arbetet för att få vetenskapligt grundade kriterier som respekterar försiktighetsprincipen för hormonstörande ämnen på plats så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att test- och informationskrav för att upptäcka hormonstörande ämnen ska införas i all relevant EU-lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att hormonstörande ämnen betraktas som tröskellösa ämnen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det möjligt att beakta hormonstörande ämnens kombinationseffekter i EU:s lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1390 av Åsa Westlund (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av skärpta regler för vilka ämnen som tillåts i livsmedelsförpackningar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1715 av Jan Lindholm (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att snabbt öka ambitionerna när det gäller att minimera användningen av farliga kemikalier i vår omgivning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försiktighetsprincipen på kemikalieområdet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att vid teknikupphandling hänvisa till SIN-listan som en metod att påskynda utbytet av skadliga kemikalier mot mindre skadliga och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2334 av Jens Holm m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för en global ramkonvention för farliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på förändringar av Reach och övrigt kemikalier regelverk inom EU och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU:s regelverk ger enskilda länder större möjlighet att införa strängare kemikalier regler på produkter av miljö- och folkhälsoskäl, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en åtgärdsplan för nationella förbud och begränsningar av kemikalier som inte bedöms regleras inom rimlig tid inom EU för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt totalförbud mot ftalater i textilier, leksaker och barnavårdsartiklar bör införas och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt totalförbud mot bisfenol A och andra farliga bisfenoler bör införas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige på EU-nivå ska driva krav på förbud mot bisfenol A och andra farliga bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheterna att införa nationellt förbud för farliga bromerade flamskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt förbud mot PFOA och PFOA-liknande ämnen bör införas på varor som barn kommer i kontakt med och i kläder samt varor som kommer i kontakt med livsmedel och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nonylfenoletoxilat och nonylfenol bör förbjudas i alla varor som kommer i kontakt med barn och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot triklosan, triklokarban och silver som tillsatser i olika konsumentprodukter bör införas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljöstraffavgifter införs vid kemikaliebrott och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på förbud mot att använda bly i jaktammunition och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2400 av Lotta Finstorp (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU och Sverige måste ha samma regler och avgifter för kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2456 av Jan R Andersson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om växtbekämpningsmedel vid odling av lök och bönor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen vid beslut ska bedöma risk kontra nytta innan beslut fattas och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nanomaterial och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot alla typer av bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud bör införas mot alla PFAS-ämnen, förutom de ämnen där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla, och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att standardisera allergimärkningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2820 av Jan Björklund m.fl. (L):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett Sverige fritt från gifter kräver en effektiv lagstiftning, ekonomiska styrmedel och förbättrad marknadstillsyn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3011 av Annika Lillemets m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen bör få i uppdrag att inleda ett strategiskt arbete i Sverige och på EU-nivå för att skyndsamt fasa ut samtliga pesticider som skadar pollinerande insekter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kräva in data om effekter på lokala arter av bin och alla arter av pollinerande insekter vid utvärdering av om pesticider kan godkännas och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3022 av Jan Lindholm (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot alla bisfenoler och möjligheten till omvänd bevisföring och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3345 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att få sälja och använda växtskyddsmedel ska ligga på Statens jordbruksverk i stället för Kemikalieinspektionen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i större utsträckning bör använda sig av ömsesidigt erkännande vid produktgodkännande för växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska fortsätta alliansregeringens arbete för att främja en

- giftfri miljö med särskilt fokus på barn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör främja samarbete mellan kemikaliemyndigheter i olika länder och tillkännager detta för regeringen.
 3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att nya effektiva styrmedel för att minska förekomsten av bevisat farliga kemikalier ska komma på plats och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att i samverkan med näringslivet inrätta ett substitutionscentrum och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen långsiktigt bör verka för en utfasning av PFAS i konsumentprodukter och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att bättre riktlinjer fastställs vid marknads kontroll av kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i att fler farliga ämnen hamnar på EU:s kandidatlista över farliga ämnen och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i det internationella samarbetet för att minska exponeringen av farliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att skapa lättillgänglig och konsumentinriktad information inom Reach och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3397 av Betty Malmberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra de förslag som Växtskyddsrådet har framfört i sina årsrapporter (2015:05 samt 2016:09) och som framgår av motionen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3426 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3516 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska framhärda en vetenskaplig syn på glyfosat och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3598 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en översyn av lagstiftningen som omfattar tillsyn och testning av mensskydd och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en översyn av lagstiftningen i syfte att skapa en giftfri vardag för barn och förbjuda skadliga kemikalier, metaller och doftämnen i leksaker, kläder och andra produkter som är anpassade för och används av barn och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör ta initiativ inom EU för att förbjuda skadliga kemikalier, metaller och doftämnen i leksaker, kläder och andra produkter som är anpassade för och används av barn och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C):

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet för en giftfri vardag ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att innehållet av farliga ämnen i byggprodukter bör regleras och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa innehållsförteckning för textilier och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att det ska vara möjligt att reglera grupper av kemikalier utifrån användningsområde, inneboende egenskaper eller kemisk struktur och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att högfluorerade ämnen, PFAS, bör fasas ut i konsumentprodukter och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att användningen av PFAS i brandskum bör begränsas och regler för kontroll av användning och uppsamling bör införas och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet med tillsyn när det gäller kemikalier i produkter och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ett EU-regelverk för kemikalieinnehåll i byggmaterial införs och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att omfatta byggprodukter som används till golv, väggar och innertak av en kemikalieskatt och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3730 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör driva på för att EU ska öka takten när det gäller att begränsa användningen av eller fasa ut bevisat farliga ämnen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder inom kemikaliepolitiken för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3746 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att både miljöaspekter och produktionens behov ska värderas vid beslut om godkännande, alternativt utfasning, av växtskyddsmedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen ska meddela beslut om godkända växtskyddsmedel senast den 15 november året före odlingssäsong och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att det införs ett miljömål i EU för en giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU måste öka takten när det gäller att begränsa användningen av eller fasa ut särskilt farliga ämnen som kvicksilver och hormonstörande ämnen såsom flera bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att användningen av bisfenol A bör fasas ut med omedelbar verkan och att ett förbud mot ämnet bör implementeras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka gränsen för inrapportering av PFAS till produktregistret och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka livscykelanalysperspektivet i Reach till att inkludera avfallsperspektivet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur företags transparens mot konsument kan stärkas avseende produktinnehåll och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att införa ett kemikalie-Fass och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att skapa konsumentvänlig information inom Reach och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att samarbetet mellan kemikaliemyndigheterna i olika länder stärks, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3902 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekonomiska styrmedel och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett harmoniserat prövningsförfarande beträffande växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överföra beslutanderätt om godkännande av växtskyddsmedel från Kemikalieinspektionen till Jordbruksverket och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
15. Motioner som bereds förenklat		
2017/18:480	Mathias Tegnér (S)	2
2017/18:839	Peter Jeppsson m.fl. (S)	2
2017/18:1389	Åsa Westlund (S)	4–6
2017/18:1390	Åsa Westlund (S)	
2017/18:1715	Jan Lindholm (MP)	1
2017/18:2334	Jens Holm m.fl. (V)	2 idd, 3, 6 och 7
2017/18:2400	Lotta Finstorp (M)	
2017/18:2456	Jan R Andersson (M)	1 och 2
2017/18:2608	Lars-Axel Nordell m.fl. (KD)	3, 4 och 6
2017/18:2820	Jan Björklund m.fl. (L)	30
2017/18:3022	Jan Lindholm (MP)	idd
2017/18:3345	Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M)	12 och 13
2017/18:3350	Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M)	1–3, 8 och 10–13
2017/18:3397	Betty Malmberg (M)	
2017/18:3426	Magnus Oscarsson m.fl. (KD)	11
2017/18:3598	Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V)	8, 12 och 13
2017/18:3686	Annie Löf m.fl. (C)	48, 49 och 51
2017/18:3730	Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L)	10 och 11
2017/18:3746	Betty Malmberg (M)	1 och 2
2017/18:3772	Kristina Yngwe m.fl. (C)	1, 2 idd, 3–5 och 7–10
2017/18:3902	Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD)	2, 7 och 8